



FÖREBYGGANDE • SID 18

Tar sju steg med
brandskyddet

SÄKERHET • SID 21

Vården gör
jobbet i Uppsala



TJUGO FYRA **7**

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#10 2011



Den svåra
tiden efter
olyckan

Sidan 16

LOSSTAGNING

Norge drar snabbare och säkrare

Den norska dragmetoden för losstagnning är snabbare, säkrare och skonsammare än metoden med hydraulverktyg.

Det visar en studie som MSB genomfört.

Sidan 4

KÄRNOLYCKAN

Riskerna med strålning överdrivs

Rädslan för strålning är överdriven och informationen är en stor utmaning när det gäller strålningsrisker. Det anser strålningsforskaren Göran Ågren.

Sidan 24

REGERINGEN TAR INTE SITT ANSVAR • MIN ÅSIKT SID 28

Se helheten i krisberedskapen

➔ Knappt hade förra numret av Tjugofyra7 utkommit så gick larmet: en jordbävning och en tsunami drabbade Japan. Här hemma pågick fortfarande Samö-KKÖ 2011 (Samverkansövning-Kärnkraftsövning) i sin andra fas och vi skulle mycket snart få nytta av en del av den övningens erfarenheter. MSB försattes i beredskap efter vanliga rutiner. Det betyder bland annat att vi förbereder oss för att skicka materiel eller personal om det kommer en begäran om hjälp, men också att vi förbereder samverkanskonferenser och andra verktyg för att kunna ge stöd för hanteringen av en extraordinär händelse.

Trycket på svenska myndigheter att ta fram korrekt information kring utvecklingen av kärnkraftsolyckan i Fukushima blev mycket högt. Det går åt mycket tid och resurser för att kunna ge snabba, sakliga och korrekta lägesbilder och underlag för människor att kunna agera på. Framförallt SSM, Strålsäkerhetsmyndigheten, men även MSB och andra myndigheter, hade sina experter ute dygnet runt i olika medier för att förklara och berätta. En lärdom av händelsen är att man tenderar att underskatta behovet av ett uthålligt kommunikationsarbete i krisberedskapen.



LEDARE

Helena Lindberg
Generaldirektör,
MSB

En lärdom är att man tenderar att underskatta behovet av ett uthålligt kommunikationsarbete i krisberedskapen

Precis nu pågår värstädning av beredskapen i landet. Kommunerna tar fram nya handlingsplaner för krisberedskapen och nya handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor, LSO. Missa inte handböckerna MSB har tagit fram!

Vi har ont om resurser! Det är en av de vanligaste kommentarerna vi får, och så är det ju. Kan man kanske återanvända mer, vara lite mer effektiv med de resurser vi har? Några funderingar är kanske välkommet: Eftersom vi är beroende av varandra så måste vi hjälpas åt att försöka se saker i ett helhetsperspektiv, och vara systematiska så att planer och metoder kan användas i skilda sammanhang både till vardags och när något extraordinärt inträffar.

Samverka mer, involvera fler aktörer, (glöm inte företagarna), och involvera alla delar i kommunen och grannkommunerna. Använd krisberedskapsanslaget klokt, gör bra risk- och sårbarhetsanalyser. Och använd befintliga samverkansfora på alla nivåer så att erfarenheterna kan återanvändas och knytas in i beredskapsarbetet även på nationell nivå och i de sex samverkansområden som regeringen pekat ut som särskilt angelägna inom krisberedskapen.

Inte minst stödar vi på MSB. Vi ser över utbildningssystemet också, det behöver reformeras just för att svara mot de behov som omvärlden ställer på oss.

Den 16-17 november arrangeras mötesplats Samhällssäkerhet i Kista och där satsar MSB tillsammans med SKL och en rad andra aktörer på att höja blicken, försöka fånga helheten, dela med oss av verktyg och strategier och presentera de stora utmaningarna. En av de utmaningar vi står inför, det har vi fått klart för oss efter kommuntornén i våras, är att infrastrukturen för vatten och avlopp börjar bli gammal. En tickande bomb?

Miss inte heller att komma och hälsa på oss på Pridefestivalen i Stockholm. Och sen – innan du greppar verktygslådan, badbollarna, metspöet och sommarens grillverktyg – läs på hemsidan www.dinsakerhet.se om sommarens alla faror. Tänk efter före så bidrar vi alla till ett lite säkrare samhälle i en föränderlig värld. Med det vill vi på MSB önska alla en trevlig och trygg sommar!

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskapsansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN



Gunno Ivansson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 06
gunno.ivansson@msb.se



Per Larsson
Journalist
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Adress

Tjugofyra7, L 259A,
651 81 Karlstad

E-post

redaktionen@tjugofyra7.se

Webb

www.tjugofyra7.se

Upplaga

40 000 exemplar

Tryck

V-TAB, Västerås. Tryckt på miljövänligt papper. Tryckdag detta nummer: 17 maj. Nästa nummer är ute: 16 september.

INNEHÅLL #10



7



8

NYHETER
Efter tio tappade år – satsa operativt
Sidan 7

Räddningstjänstens uppgift att mäta strålningen
Sidan 8

REPORTAGE
Ambulans för obotlig smitta
Sidan 12

FÖREBYGGANDE
"Skriv fler föreläggande"
Sidan 18-21

ERFARENHETER
Utmaning blev dödshopp
Sidan 26

MIN ÅSIKT
Regeringen sviker sitt ledningsansvar
Sidan 28



12



18

www.tjugofyra7.se

För fler och snabbare nyheter – följ oss på nätet.
På Tjugofyra7.se hittar du mer material.

FRÅN NÄTET



Storgöteborgs nya skumfordon på lastväxlarssystem.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN STORGÖTEBORG/ANNA DYNE

Ny fordonslösning i Göteborg

■ Från specialfordon till specialcontainrar.

När Räddningstjänsten Storgöteborg behövde två nya skumfordon blev lösningen lastväxlare med skumflak.

– De skumflak vi bygger har samma kapacitet som en skumbil. Så vitt vi vet har ingen räddningstjänst i Sverige den här lösningen, säger Thomas Tell på räddningstjänsten.

Multiservicetjänst löser kommunal beredskap?

■ Bättre utnyttjande av alla de jour- och beredskapsresurser en kommun har.

Kanske skapa ett nytt yrke, en multiserviceperson, som utbildas för att lösa jour- och beredskapsuppgifter i kommunen.

Det är några av de tankegångar som förs i arbetet med ett regleringsuppdrag. Det handlar om ett försöksprojekt för att se hur avfolkningsbygder ska kunna behålla ett likvärdigt skydd i nödsituationer.

Med den ifrågasätter man vedertagna skyddsavstånd. – Vi sticker ut hakan lite med nya metoder och hur vi hanterar frågorna, säger Malin Rizell, översiktsplanarkitekt i kommunen.

Skyddsavstånd till riskindustri ifrågasätts

■ Helsingborgs stad har upprättat en riskdatabas.

Om Helsingborg struntar i riktvärde för skyddsavstånd i

allmänna råd, vad kan det få för konsekvenser?

– Om det blir fortsatt bebyggelse runt farlig industri, då tror jag något kommer hända. EU sätter förvisso inte avståndsregler, men Sevesodirektiven säger att skyddsavstånd ska beaktas, säger Peo Wikström, jurist på MSB.

Andra artiklar från Kem 2011:

- Kommunikation svårt i kris
- Nysatsning på kemfrågor
- Svår olycka med väteperoxid

124 åtgärder för kontroll av farliga ämnen

■ För att förbättra samordningen har EU en handlingsplan inom CBRN-området. Den innehåller 124 åtgärder inom allt från bättre kontroll av transport av farliga ämnen till utbildning av personal i privat sektor.

Fler rubriker på nätet

- Svensk övning blev verklighet i Japan
- Vill minska glapp till räddningstjänster
- Bred satsning mot bränder i Storstockholm
- Frivilliga brandmän utbildas för insats

Många fler erfarenheter

■ Erfarenheter signerade Ulf Erlandsson är ett uppskattat inslag.

På Tjugofyra7.se finns många fler artiklar än de du läst i tidningen.

Några av de senaste rubrikerna:

- Brand i villa hejdades
- Dålig kunskap om risker med aska
- Brand i trähus
- Exploderade airbagen?
- Dödsolycka i transformatorstation

Vi finns på

facebook

■ Numera kan du följa Tjugofyra7 på Facebook.

Gilla vår Facebook-sida och du får automatiskt information om de uppdateringar som görs på Tjugofyra7.se. Skriv "Tjugofyra7" i sökfönstret på Facebook så kommer du till vår sida.

Via Facebook kan du givetvis också skicka tips till oss, eller synpunkter på våra artiklar.



Tändsticksfabriken i Tidaholm där 46 personer omkom i en brand på 1870-talet.

Historiska händelser

■ Ulf Erlandsson har grävt i historien.

Gamla bränder och olyckor bär på erfarenheter som fortfarande kan vara till nytta. Lär av historien med andra ord.

Jordbävningen i Lissabon 1755, branden i tändsticksfabriken i Tidaholm som tog 46 liv på 1870-talet, branden på Coanut Grove i Boston där 492 personer dog och tunnelraset i Stockholm 1965 är fyra historiska händelser som finns på Tjugofyra7.se – och fler är på gång.

Från bloggen...

Tjugofyra7.se har fem bloggare. Här är utdrag från några av deras senaste bloggar.

Slapp hantering

"I Sverige har var tionde person någon form av funktionsnedsättning. Det innebär att var tionde person har större bekymmer än jag att hantera en nödsituation. Det kan vara fysiska svårigheter eller psykiska.

Men inte många bryr sig om detta förhållande. Slapp och ointresserad hantering av räddningstjänsten i kommunerna måste vara det första vi ska ändra på."



Kjell Larsson

Insats före bil

"Det har tydligen varit ett stort steg för brandkårssverige att låta en person, ofta befälet, köra direkt till olycksplatsen utan att passera brandstationen vid larm. Det brukar kallas första insatsperson (Fip)..."

Två kollegor som driver exempelvis en elfirma och som behöver firmabilen med sig till ett jobb en bit från kontoret, ses nog snarare där de ska göra jobbet än att båda tvunget måste vara med att hämta bilen på morgonen. Och då är det inte ens bråttom eller att liv står på spel."



Sandra Danielsson

Okunnig källa

"I Arbetsmiljöverkets föreskrifter hävdas det att rökdykning är den farligaste arbetsuppgiften som tillåts i Sverige. Inget kunde väl vara mer felaktigt!

Därmed inte sagt att det är ofarligt med invändig brandsläckning – det finns onokligen en viss potential för oönskade händelser. Med det finns ingen statistik som stödjer ett sådant påstående och förmodligen kommer det från en tämligen opålitlig eller rent av okunnig källa."



Stefan Svensson

Förlåtande spis

"Vore det inte rimligt att vitvarutillverkarna satte sin imponerande utvecklingskraft på att lösa den aktuella säkerhetsproblematiken och skapa "den förlåtande spisen"... Kanske behövs det någon typ av provningsstandard för att definiera funktion och medge jämförelse?"

Det verkar ytterst klumpigt, ineffektivt och kostsamt att behöva extrautrusta nya spisar för att de ska kunna användas på ett säkert sätt av personer som råkat bli glömska."



Thomas Gell

Krisgeneral – nej tack

"Vetenskapsmännen talar om myrsamhället som en "superorganism". En organism som klarar att genomföra sådant som de enskilda individerna inte klarar av att göra, eller ens att förstå.

I en debattartikel i Svenska dagbladet kritiserar tre forskare idén om att Sverige behöver en "krisgeneral". Deras argument för att det inte behövs en beslutande "krisgeneral" är väl utvecklade och tänkbara.

Mina argument är enklare, hämtade ur en myrstack. Dra ditt strå till stacken läsare, du är en av många som tillsammans bygger något stort."



Torkel Schlegel

Vi bevakar Brand 2011 – följ rapporteringen på nätet



Norge vann dragkampen. En studie som MSB genomfört visar att dragmetoden är mer än 15 procent snabbare än metoden med hydrauliska verktyg. Den har färre nackdelar och risker, skapar bättre utrymme, framförallt på förarplatsen. (Bilden från en genomgång av metoden på räddningsskolan i Skövde 2008). FOTO: GUNNO IVANSSON

Norska dragmetoden snabbare och säkrare

Den norska dragmetoden för losstagnation är snabbare, säkrare och skonsammare än MSB-metoden med hydrauliska verktyg.

Står den kraschade bilen på eller nära vägen kan dragmetoden rekommenderas.

■ Det visar en studie som MSB genomfört.

– Resultaten är inte förvånande. Jag har följt utvecklingen i Norge där man använder den här metoden och där har man utomordentligt goda erfarenheter av den, säger professor Ulf Björnstig, Kunskapscentrum i katastrofmedicin vid Umeå universitet, som har sammanställt och utvärderat resultaten i studien.

Bilarna valdes parvis av samma likartad bilmodell. De har släppts från 30 meters höjd en

aning snett så att förarsidan tryckts in mest vilket innebär att deformationsbilden blir ett mellanting mellan de vanligaste testmetoderna – EuroNCAP och USNCAP. Vid släppet når bilarna en hastighet på 87 km i timmen.

Försöken genomfördes av en grupp brandmän som är kunniga på båda metoderna. Studien har koncentrerats till själva losstagningsmomentet, tills att den skadade har frigjorts och var klar att lyftas ut på en spineboard.

– Det är ett gediget arbete gjort och jag bedömer resultaten som stabila. Vi har standardiserat genomförandet och använt tillräckligt många bilar för att kunna jämföra metoderna, säger Ulf Björnstig.

Studien visar att dragmetoden är mer än 15 procent snabbare än MSB-metoden med hydrauliska verktyg. Den har färre nackdelar och risker, skapar bättre utrymme, framförallt på förarplatsen. Den är speciellt lämplig när det finns många åkande i bilen, där MSB-metoden har uppenbara problem eftersom man måste tränga sig in i bilen med hydrauliska verktyg.

Rekommenderas
”För mig är dragmetoden att föredra när bilen befinner sig på eller i närheten av vägen”

Ulf Björnstig, professor på Kunskapscentrum i katastrofmedicin vid Umeå universitet

– Det är verkligan inte bra att få en ratt fjädrande tillbaka in i en skadad buk och styrker uppfattningen att dragmetoden är säkrare även för de i bilen, framförallt föraren. Vid dragmetoden kopplas kättingen runt rattstången som då går undan först. Ur ambulanssjukvårdens synpunkt är det väldigt bra att få detta utrymme.

Dragmetoden anses säkrast både för räddningspersonal och skadade, är lätt att lära ut

och kostnaden för utrustningen, några kättingar, är en bråkdel jämfört med hydrauliska verktyg.

Förutsättning är att bilen står på eller i närheten av vägen. Vid krascher där fordonet hamnat en bit ut i terrängen är MSB-metoden att föredra.

Säkerhetsproblemen med MSB-metoden illustrerades tydligt under ett test där hydrauliska verktyg upprepade gånger förlorade fästet.

– Det är verkligan inte bra att få en ratt fjädrande tillbaka in i en skadad buk och styrker uppfattningen att dragmetoden är säkrare även för de i bilen, framförallt föraren. Vid dragmetoden kopplas kättingen runt rattstången som då går undan först. Ur ambulanssjukvårdens synpunkt är det väldigt bra att få detta utrymme.

– För mig är dragmetoden att föredra när bilen befinner sig på eller i närheten av vägen, säger Ulf Björnstig.

Projektleddaren Tommy Söderholm på MSB Sandö säger att dragmetoden ger räddningstjänsten ytterligare ett verktyg att ta till vid trafikolyckor.

– När fordonet står på vägen har metoden många fördelar. Det är väldigt lite spring med material och man behöver inte vara rädd att bilen ska fjädra tillbaka vid ett omtag när ett hydrauliskt verktyg glider iväg.

Som ett resultat av studien har en arbetsgrupp fått i uppdrag att ta fram ett utbildningsprogram för dragmetoden i MSBs utbildningar.

– Vi börjar redan nu med SMO räddningsinsats i Sandö, säger Tommy Söderholm.

GUNNO IVANSSON

Ny utbildning i olycksutredning

KARLSTAD

– Efter det här blir man bra på att veta vad man är kass på.

Så kan man också sammanfatta lärdom.

Johan Sjunnestad, Motala, har gått utbildning i olycksutredning.

■ I mars började 20 deltagare kursen i olycksutredning som arrangörerna hoppas ska bli en nationell grundkurs.

– Det handlar om vad som händer i en olycksutredningsprocess. Många har koll på sin del, men nu får de helheten, säger Kerstin Haraldsson, Karlstads universitet.

På den första kursen hade en tredjedel någon form av erfarenhet från olycksutredning. Där fanns representanter från räddningstjänst, Trafikverket, Arbetsmiljöverket, Polisen och privata företag.

– Intresset har varit stort, vår andra kurs i höst är redan fylld, säger Kerstin Haraldsson, Karlstads universitet.

Kursen började med gemensam träff i Karlstad där man under fyra dagar utredde fingerade olyckor. Studierna fortsatte på distans och avslutades med fyra gemensamma dagar i Revinge.

Johan Sjunnestad och Anders Karlsson kom båda från räddningstjänsten Motala/Vadstena där man beslutat att brandingenjörer och brandmästare ska lära olycksutredning.

– Även i olycksskedet på ska-



I mars började 20 deltagare kursen i olycksutredning som arrangörerna hoppas ska bli en nationell grundkurs..

FOTO: PER LARSSON

deplats kan det vara bra att ha med tänket härifrån. Kanske ser man olyckan med lite andra ögon och kan ge bidrag till utredningen, sa Anders Karlsson.

Stefan Lennartsson, Arbetsmiljöverket, var en av dem som tidigare jobbat med olycksutredningar:

– Nu lär jag mig hur jag skulle ha gjort. Det är intressant att se hur andra arbetar med olycksutredningar, vilket varit svårt att ta del av tidigare. Det kan öka systematiken i arbetet.

Just utbytet mellan olika olycksutredare är en av avsikterna med utbildningen.

– Vi trycker på att det finns något av en gemensam metodik. Man jobbar lika men utredder bara olika saker. Det är mer som är gemensamt än som skiljer säger Mattias Strömberg, MSB.

PER LARSSON

FAKTA

Grundkurs olycksutredning

■ Distanskurs över sju veckor.

Fem högskolepoäng.

■ Första kursen med 20 deltagare slutfördes i maj, nästa hålls i höst.

■ Deltagarna träffas vid två tillfällen, fyra dagar varje gång, för gemensamma övningar.

■ Fokus på generella teoretiska och praktiska moment vid olycksutredning. Lämplig för alla som avser att arbeta med ämnet. Inga formella krav för att få delta.

■ Kostnad: 18 000 kr exkl moms. Mat o logi tillkommer.

■ Utbildningen är framtagen av representanter för Karlstads universitet, MSB, Arbetsmiljöverket, Trafikverket, Chalmers och kommunal räddningstjänst.

■ Mer information: www.uppdrag.kau.se/olycksutredning

Äldre lyftkuddar en fara

Gamla lyftkuddar kan smälta och utgöra en arbetsfara.

Kalmar brandkår har av säkerhetsskäl slängt sina gamla och köpt nya.

■ – Vi hörde att lyftkuddar gått sönder. Och när det visade sig vara väldigt dyrt att besikta de vi hade, upp emot 20 000 kronor, valde vi i stället att köpa nya, säger Mats Johansson, insatsledare i Kalmar.

Kalmars gamla lyftkuddar var från det RUHB-förråd (räddningstjänst under höjd

beredskap) som Räddningsverket erbjöd alla landets kommuner från 1995. Där ingick kuddar av märket Vetter.

Nu har Kalmar i stället köpt fyra utrustningar med lyftkuddar (en till heltidskåren och tre till deltidskåren) för närmare 80 000 kronor.

– Då har vi också avtal om årlig besiktning av utrustningen.

De tidigare kuddarna besiktigades aldrig, däremot användes de i övning ungefär fyra gånger om året.

Det säger sig självt att kuddar

som i vissa fall ska kunna lyfta 40 ton utgör en fara om de inte är tillförlitliga.

Något generellt krav på livslängd finns inte. Enligt Håkan Gustavsson på Holmatro finns det fem fabriker på marknaden och den livslängd företagen utlovar ligger på tio-femton år.

– Jag vet att ett par lyftkuddar smällt i Sverige, och det har berott på att de är uttjänta, säger han.

PER LARSSON

Hög tid syna förvaring av explosiva ämnen



Tony Carlsson

Innehavare av explosiva varor som ännu inte uppklassat sitt förråd riskerar att bli av med tillståndet vid årsskiftet

– Kommunerna bör göra tillsyn för att tillse att förråden uppfyller den nya EU-standarden, säger Tony Carlsson, enheten för farliga ämnen på MSB.

2007 kom nya regler som ställde krav på högre säkerhetsklassning mot inbrott vid förvaring av explosiva varor. För att ge ägarna tid att byta ut sina förråd medgavs dispens i fem år. Det innebär att dispenserna löper ut vid årsskiftet. Ansvaret för tillsynen ligger nu på kommunerna. Och det är bråttom, nya dispenser medges inte.

– De som inte har ett förråd som uppfyller kraven mister tillståndet vid årsskiftet, säger Tony Carlsson.

Inga nya krav i byggreglerna efter Rinkeby-branden

Boverket säger nej till att införa krav på bland annat bosprinkler, dörrstängare och automatiska rökluckor i trapphus i sina byggregler. Det blir för dyrt och skulle kosta 3-40 miljarder kronor.

■ Efter branden i Rinkeby sommaren 2009, då sju personer omkom när de försökte ta sig ut genom ett rökfyllt trapphus fick Boverket i uppgift av Haverikommissionen att utreda krav i byggreglerna på: dörrstängare mellan trapphus och lägenheter, slussfunktion till trapphus, trycksättning av trapphus, bodesprinkler i lägenheter och automatiskt brandgasventilation i trapphus.

Det är relativt ovanligt att människor omkommer i rökfyllda trapphus. Enligt statistiken i genomsnitt en människa per år. Att införa krav som kostar 3-40 miljarder kronor för att eventuellt rädda ett liv är inte motiverat enligt Boverket, som anser att andra åtgärder kan ha större effekt, bland annat satsningar på utsatta grupper.

Dessutom understryker Boverket vikten av att fastighetsägarna underhåller rökluckorna och att kommunerna särskilt uppmärksammar detta i sin tillsyn.

Räddningstjänstens bemötande får högt betyg i MSB-studie

Människor som drabbats av en brand är mycket nöjda med bemötandet från räddningstjänsten. Däremot bör räddningstjänsten bli bättre på att hantera bränderna eller kommunicera vad de gör.

Det sägs i en uppföljning av räddningsinsatser efter brand som MSB gjort. I studien har 119 personer som råkat ut för bostadsbrand telefonintervjuats.

Av resultaten framgår bland annat:

■ 95 procent bedömde att de fått mycket bra/ganska bra bemötande från räddningstjänsten

■ 69 procent bedömde att räddningstjänsten på ett mycket bra/ganska bra sätt klarat av att släcka branden

Medan bemötande och omhändertagande får högt betyg är det sämre med släckningen. 7 av 10 tycker att det var mycket bra/ganska bra, vilket innebär att 3 av 10 anser att det var varken bra eller dåligt/ganska eller mycket dåligt. Resultatet kommenteras med att räddningstjänsten behöver bli bättre på att hantera bränderna och/eller kommunicera vad de gör och varför resultatet blir som det blir.

Andra reflektioner som görs är:

■ Olja och smör som fattar eld – det måste finnas lösningar på detta problem.

■ Nästan hälften gjorde inga egna insatser för att begränsa branden – hur kan förmågan förbättras?

■ Drygt hälften vill inte ha information eller utbildning av räddningstjänsten – varför?

Stockholm storsatsar på samverkanscentral

■ En stor samverkanscentral för larm och ledning för många samhällsfunktioner planeras i Stockholm.

2014 är det meningen att bygget ska vara klart i Kristineberg på Kungsholmen.

Projektet leds av Stockholms stad och det formella beslutet om bygge kommer att tas i slutet av året. Det handlar om en satsning på 1,3-1,4 miljarder, ett skyddsklassat höghus nära Essingeleden.

Här kan räddningstjänst, SOS Alarm, trafikdirigering, krisledningscentraler med flera samlas.

– När Samö 2007 utvärderades framhölls brister i samordning mellan myndigheter. Det var ett viktigt startskott för arbetet, säger Mats Kero, projektledare för Storstockholms brandförvar.

Runt 200 anställda inom brandförsvaret kommer att flytta in i de nya lokalerna.

– En fjärdedel av vår organisation, men vi blir bara en liten del av verksamheten i den nya centralen. Storstockholms brandförvar flyttar huvudkontoret, räddnings-

centralen i Täby och Kungsholmens brandstation till Kristineberg. Utryckningsstyrkan på Johannes stannar kvar där den är.

SOS Alarm flyttar larmcentralen i Johannes samt huvudkontoret till Kristineberg.

Trafik Stockholm, som sköter trafikdirigeringen i länet, kommer med hela sin verksamhet.

SL överväger att flytta sina centraler dirigerar av trafik till centralen.

– Den nära kontakten mellan de olika ledningscentralerna blir själva hjärtat i huset, vi får mycket lättare att komma i kontakt med varandra och samlas för att ta oss an en händelse som berör flera organisationer, säger Mats Kero.

Stockholms stad kommer att ha utrymmen för krisledning, driften i underjordiska tunnlar och trafikkontorets krisledning i nybygget. Landstingets krisledningscentral flyttar också in och det finns fler verksamheter som överväger att placera sig i Kristineberg.

Nybro lyssnar på länsstyrelsen – förstärker räddningstjänsten

■ Länsstyrelsen ansåg att Nybros utryckningsorganisation var undermålig.

Nu har kommunen lyssnat och beslutat förstärka de operativa resurserna.

– Kommunledningen var positiv och förstod allvaret, säger Anders Collman, räddningstjänsthandläggare på länsstyrelsen i Kalmar.

För några år sedan spärades deltidstyrkan i centralorten, kvar fanns 1+4 på heltid.

– Räddningschefen var bekymrad, man klarade att bemanna höjdfordonet först efter en halvtimme när kårer från andra orter anslöt.

Vid länsstyrelsens tillsyn i början av året, där man jäm-

förde likvärdigt skydd i andra kommuner, konstaterades framförallt att just höjdfordonet behövs. Nu har kommunen lämnat ett förslag som länsstyrelsen godkänner.

En dagtidsbrandman anställs. Dessutom går 14 heltidsbrandmän in som deltidare och larmas via SMS. De svarar på fråga om de kan rycka ut och får sen bekräftelse om de ska ansluta. Dagtid behövs ytterligare en man, övrig tid två, för att klara bemanningen av höjdfordonet.

– Vi tycker förslaget är bra. Vid större händelse kan de dessutom plocka in flera via sms.

senaste sju åren, 2004-2010: 342-445-505-439-512-457-396.

7 000 har flugits hem

■ MSB har flugit hem över 7 000 personer som flytt från Libyen till Tunisien. Det är gästarbetare som flytt landet och sedan flugits till sina hemländer. MSB har flugit till Bangladesh, Tchad, Niger och Sudan.

Färre skolbränder

■ Antalet skolbränder i landet minskade 2010 med drygt 13 procent jämfört med året innan. I siffror en minskning från 457 till 396.

Största anledningen anses vara att anlagda bränder totalt sett minskat. Av skolbränderna bedömdes 186 (46 procent) vara anlagda.

Så här ser siffrorna för antalet skolbränder ut under

Snabbare insats och färre risker

■ Tvåmannastyrka en flexiblare resurs

STENUNGSUND

Olycksriskerna ska minskas. Räddningstjänsten ska snabbare hjälpa nödställda.

Två självklara mål. För att uppnå dem har Stenungsund infört en snabbinsatsstyrka.

■ – Ett av våra första larm var en trafikolycka där en kvinna satt fastklämd och hade svårt att andas. Vi hjälpte henne att få fria luftvägar. Eftersom det tog tid innan deltidstyrkan och polisen anlände kan jag tänka mig att insatsen gjorde skillnad, säger brandman Andreas Wennberg.

Räddningstjänsten tyckte att det tog tid innan drabbade fick hjälp. Det var ett av skälen att titta på en snabb tvåmannastyrka i mindre bil.

– De åker på alla larm och är ofta tre-fyra minuter före huvudstyrkan. Men huvudsyftet med snabbinsatsstyrkan är att identifiera och eliminera olycksrisker, säger Göran Andtbacka, chef för operativa verksamheten.

Stenungsunds utryckningsorganisation består i huvudsak av deltidbrandmän. 1+4 i beredskap plus två som kallas vid förstärkning, samt en styrka för händelser vid riskindustrin. Insatsledare är en heltidsbrandman. Därtill två brandmän på heltid fram till klockan 22 vardagar och 16 på lördagar.

– Ambitionen är att de ska vara så mycket som möjligt ute i samhället för att hitta olycksrisker och snabbt kunna sticka vid larm. Idén har vi delvis stulit från Halmstad.

Snabbinsatsstyrkan har rullat med nuvarande schema sedan i höstas. Någon utvärdering är inte gjord, men på stationen tycks man överens om nyttan.

Vid flera bränder har man hindrat spridning eller begränsat branden. En brand i en slöjdsal släcktes snabbt med pulversläckare, det anses ha kunnat bli en svår brand om man fått vänta ytterligare några minu-



Daniel Axelson (närmast) och Andreas Wennberg testar högttrycks-systemet till snabbinsatsfordonet.

FOTO: PER LARSSON

ter på deltidstyrkan.

Trafiksäkerheten anses ha ökat sedan sikhinder eliminerats, fel på brandposter har åtgärdats, just nu kontrolleras badbryggor.

– Sämt vi inte hade resurser att kika på tidigare, säger Andtbacka.

– På kvällarna är vi ofta på fritidsgårdar och lär känna ungdomarna. Tror det minskar deras intresse att tända. På helgerna försöker vi synas mycket ute på samhället, säger brandman Daniel Axelson.

Snabbinsatsstyrkan har en mindre bil med högttryckssystem och två pulversläckare. En intressant nyhet är att man lagt insatskortet på Ipad.

– Den datorlösning insatsledarna har i sin bil kostade 120 000 att installera. Den här kostade en bråkdel och är dessutom mycket smidigare när vi kan ta med den ut till objektet, säger Daniel Axelson.

All arbetstid bokförs för att kunna se vilken av uppgifterna man lägger mest tid på. Vattensäkerhet, trafiksäkerhet och brandsäkerhet är tre prioriterade områden.

– Det är där vi har vår huvudkompetens och där vi jobbar aktivt mot allmänheten med information och för att minska riskerna, säger Andtbacka.

Och enligt Andtbacka kostar satsningen i inte mycket extra för kommunen. Tidigare hade

Stenungsund två femmannastyrkor i beredskap, en togs bort.

De två som ligger i beredskap för förstärkningslarm finansieras delvis av kemindustrin på orten. Det är vid larm till industrierna och byggnadsbränder, som förstärkningen används. För att bemanna snabbinsatsstyrkan krävs fem brandmän.

PER LARSSON

FAKTA

Snabbinsatsstyrka

Två man 07-22 vardagar och 07-16 lördagar. Övrig tid har en man bilen med hem och beredskap i hemmet.

Styrkans mål

■ Genomföra räddningsinsats – ha kommunens spetskompetens inom D-HLR, akutsjukvård, räddning hög höjd, räddningsfrånkoppling, vatten- och islivräddning. Kunna utföra rök- och kemdykning.

■ Förbereda räddningsinsats – genomföra träning/utbildning för sig själva och deltidbrandmän.

■ Utbildning och information – på skolor, företag och för allmänhet.

■ Aktiv orientering – skapa insatskort för större objekt, identifiera olycksrisker.

■ Deltagande vid evenemang – synas och vara behjälplig, identifiera olycksrisker.

■ Ökad vattensäkerhet, trafiksäkerhet och brandsäkerhet – informera allmänhet, identifiera risker, samarbeta med intressenter.

■ Underhåll av fordon och material.

Rutiner för ledning och samverkan måste stämma överens från lokal till nationell nivå, metoder för moderna arbetssätt utvecklas. Och operativ räddningstjänst återprioriteras.

– Vi får inte se skillnad på olycka och kris. Det är bara olika dimensioner av samma sak, säger Kjell Wahlbeck, MSB.



Arbetet med olyckor och kriser måste ha samma inriktning. Ledning och samverkan och metodik måste stämma överens, och kompetensen måste höjas, anser Kjell Wahlbeck ny avdelningschef på MSB.

FOTO: PER LARSSON

Prioritera operativt

■ Senaste tio åren en förtappad tid, anser Wahlbeck

■ Han lämnade Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund och har nu hunnit med någon månad som chef för 400 anställda på avdelningen för utbildning, övning och beredskap på MSB.

Wahlbeck har förväntningar på sig, inte minst från kommunalt håll, och det vet han.

– Vi är till för samhället, vi ska se till att vardagen fungerar.

Kjell Wahlbeck anser att räddningstjänst och krishantering har stora behov av utveckling och lyfter tre viktiga delar: ledningskompetens, ledningsstöd och samverkan. Ytterligare en viktig del är metodutveckling för räddningstjänst.

– Det är viktigt med kompetensen, vi har inte matchat den delen riktigt. Hur man arbetar med ledningsstöd och samverkan skiljer, det måste ensas. Metodiken är definitivt inte likvärdig i landet, varken geografiskt eller på olika nivåer från lokalt till nationellt.

Kan allt vara lika?

– Allt behöver inte vara lika, men vissa delar måste vara det. Wahlbeck konstaterar att al-

la olyckor inleds på lokal nivå och att kriser ofta utvecklas ur en lokal händelse.

– Det ställer krav på att det lokala arbetet fungerar, och normalt sett märker man inte bristerna. Men skalar vi upp olyckan lite, som under Gudrun, så är förmågan väldigt olika regionalt. Om händelseförloppet kräver att vi skalar upp snabbt, då är det ingen ordning alls. Och pratar vi sedan om en olycka som drabbar flera län, när vi börjar nå nationell kris, då har vi definitivt ingen ensad kunskap eller metodik.

– Nationellt vet vi inte ens om vi är förberedda eftersom vi har liten erfarenhet av nationella kriser. En övning som Samö är bra, det testar systemet och visar var bristerna och förmågan finns.

Att få kompetens, ledningsstöd och metodik att hänga ihop torde vara en stor uppgift för MSB.

– Utbildningen i ledningsmetodik är en synnerligen viktig fråga. Den har brister och hänger inte ihop inom MSB heller.

Arbetet skiljer
"Utbildningen i ledningsmetodik är en synnerligen viktig fråga. Den har brister och hänger inte ihop inom MSB heller."

Kjell Wahlbeck, MSB

Vad beror det på?

– Det finns inte en samlad strategi. KBM ägnade sig åt krishantering, Räddningsverket åt räddningstjänst. Här finns saker att göra, vi får inte se skillnad på olycka och kris.

Hur lång tid kan det ta att få allt att hänga ihop?

– Säkert fem-tio år. Det ställer krav på att vi har perspektivet framåt och är lyhörda på förväntningar utifrån.

Metodutveckling anser Kjell Wahlbeck är det område där det finns störst möjlighet att öka effektiviteten.

– Fick höra när jag kom till MSB att den delen hade lagts

ner. Men den går inte att lägga ner, den är en av de viktigaste nycklarna för utveckling.

En stor del av det Wahlbeck syftar på rör operativ räddningstjänst.

– De första tio åren av 2000-talet kan liknas vid en förtappad tid, en produkt av bortval och ändring av operativ räddningstjänst. Nu lever vi med konsekvenserna av det i form av förlorad kvalitet.

När vi pratar metodutveckling tänker Wahlbeck både på arbetssätt och bättre tekniska lösningar. Lokalt ska man ha den lösning som är effektivast för att snabbt bryta ett olycksförlopp. Räddningstjänsterna måste våga komma bort från 1+4-bemanningen.

– Man kan jobba en, två eller tre personer på larm men samtidigt hålla beredskapen. Förstainsatsperson och andra lösningar möjliggör friare och kreativare arbete, men kräver också metodutveckling, ett arbete räddningstjänsterna måste medverka i. Det är nyckeln om räddningstjänsten ska vara motorn i det kommunala kris-

hanteringsarbetet.

I sin framtidsvision kan Wahlbeck se att brandstationer på sina håll blir passé, att det i stället är effektivare att jobba med depåer.

– Svensk räddningstjänst måste våga förändras för bättre effektivitet. Utvecklingen av metoder handlar också om teknik, att göra arbetet lättare. Vilket kan underlätta att öka mångfalden i yrket.

Hur når man ut med det?

– Genom utbildning, genom opinionsbildande, genom metod- och teknikförändringar

Goda exempel lyfts ofta fram.

För att driva opinion, behöver man då även lyfta de dåliga?

– Absolut. Många räddningsinsatser är inte effektiva. Ofta är restvärdeskador efter brand större än brandskadorna. Det är trist och tyvärr ser vi ofta exempel på bristande insatsmetodik.

PER LARSSON

Läs mer

längre version på www.tjugofyra7.se

Räddningstjänstens uppgift mäta strålning

– Vi har en fungerande beredskap. Som alltid är det frågetecken kring uthålligheten, men generellt sett kommer det att fungera. Det säger Stefan Unnevall, processledare kärnenergiberedskap på länsstyrelsen i Uppsala.

■ Uppsala är ett kärnkraftslän med kärnkraftverket Forsmark i Östhammars kommun och har därmed särskilda krav på kärnenergiberedskapen.

– Vi har ett nära samarbete med övriga kärnkraftslän och stöttar varandra för att kunna hantera kärnkraftsolyckor och vara uthålliga.

Stefan Unnevall deltog i mot-spelet under Samö-KKÖ och fick en bra inblick i vad som fungerade och inte.

– Bra var att myndighetsmeddelandena kom ut så att folk visste vad de skulle göra. Mindre bra fungerade kommunikationen inom regionen och att det brast i samverkan mellan myndigheter.

Övningen visade att informationen är en kritisk faktor.

– Det har vi påpekat ända upp på ministernivå. I dag ligger informationsansvaret på regional nivå, dvs länsstyrelsen. Men en sån här olycka måste i informationshänseende klassas som en nationell händelse. Vi är underdimensionerade och det visade sig ganska tydligt i Kalmar. Hela hanteringen av information och kriskommunikation vid en kärnteknisk olycka bör ses över utifrån ett nationellt perspektiv och på alla nivåer.

Bristande samordning mellan myndigheterna ledde till osäkerhet om inom vilket område människor skulle hålla sig inomhus.

– Räddningsledaren i Kalmar hade satt en gräns för inrymning som förändrades med tiden och när Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, publicerade sin rådgivande gräns visste man inte vilken som gällde. En operativ gräns måste komma från den operativa ledningen. SSM ska ge råd till oss och vi beslutar. Det ställde till bekymmer för räddningsledningen som fick ställa om fokus för



Vid ett kärnkraftshaveri tar länsstyrelsen över ansvaret för räddningsinsatsen och som det är uppbyggt i Uppsala län sköter räddningstjänsten strålningsmätningen. Styckeledare Björn Danielsson och hans styrka åker då ut till ett antal fasta punkter kring Forsmarks kärnkraftverk och mäter strålningsnivåerna.

FOTO: GUNNO IVANSSON

att rätta till det här i stället för att försöka rädda folk.

Vid ett kärnkraftshaveri tar länsstyrelsen över ansvaret för räddningsinsatsen.

– Som vi byggt upp det här sköter räddningstjänsten strålningsmätningen. Räddningstjänsten är med under hela skedet, planering, genomförande och övning. Jag tycker det fungerar väldigt bra, säger Stefan Unnevall.

Brandmän i mätorganisationen genomgår en grundutbildning i strålning, strålskydd och mätteknik som anordnas av länsstyrelsen. På räddnings-



Stefan Unnevall

Inte orolig
"Ju mer insatt, ju mindre orolig är man."

Björn Danielsson, styckeledare räddningstjänsten Norduppland

tjänsten i Östhammar, som tillhör Norduppland, är styckeledare Björn Danielsson ansvarig för kärnenergiberedskapen och att kompetensen upprätthålls.

– Varje år utbildar jag och två kollegor brandmän vid 13 stationer i indikering. En gång varje år har vi också en mätövning, berättar Björn Danielsson.

Närheten till Forsmark präglar i hög grad räddningstjänsten. Kärnkraftverket har en egen räddningstjänst, men behöver den stöd vid "vanliga"

olyckor larmas Östhammar vilket sker. Styrkan i Östhammar skulle gärna se ett utökat samarbete.

– Det är många hos oss som inte känner igen alla killar i deras styrka. Forsmark är ett jättestort område som kräver lokalkännedom vilket är ett orosmoment för våra styckeledare som vill samöva mer.

Vid ett haveri tas första smällen av Forsmarks egen räddningsstyrka men den kommunala räddningstjänsten skulle ganska snabbt bli larmad.

Under en insats får räddningspersonal utsättas för en strålningsdos på 50 millisievert på ett år.

– Akuta skadeverkningar börjar inträffa efter 500 milli-

sievert, symptom börjar synas vid 1 000 millisievert. Räddningsledaren får, enligt Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrift, använda personal för högre doser än 50 millisievert under förutsättning att det sker frivilligt, att personen har kunskap om farorna med strålning och, om man är kvinna, inte är gravid, säger Stefan Unnevall.

Men riskerna är inget som brandmännen går och oroar sig för dagligen. Det gäller att ha styrkor i reserv som kan fylla på när en styrka slagit i strålningsstaket.

– Ju mer insatt, ju mindre orolig är man, säger Björn Danielsson.

GUNNO IVANSSON



MSB anser att alla Tib-myndigheter ska larmas vid ett kärnkraftshaveri. Det tar för lång tid med nuvarande larmrutiner och därför vill MSB testa Rakel. – Vi har köpt in Rakel-terminaler som vi lånar ut till Tib-myndigheterna, säger Ingela Grundel, MSB.

FOTO: GUNNO IVANSSON

MSB testar Rakel för att snabba på larmrutinerna

Larmrutiner och information är den svaga länken i kärnenergiberedskapen. Det skriver MSB i en rapport till regeringen.

■ Larmordningen i dag är att drabbat kärnkraftsverk larmar SOS Alarm, länsstyrelsen och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) som sedan larmar vidare. MSB anser att fler ska larmas redan i förstälaget, inte minst MSB.

– MSB har ett samordningsansvar och för kunna bistå andra myndigheter måste MSB larmas direkt. Ett kärnkraftshaveri kommer att påverka hela samhället och därför anser vi att alla myndigheter som har tjänsteman i beredskap, Tib, bör larmas, även om de inte behöver vara med i processen längre fram, säger Ingela Grundel, MSB.

Arbetet med en ny samverkansplattform är ett av pro-

jekten i handlingsplanen för att fram till 2015 förbättra den svenska kärnenergiberedskapen. Handlingsplanen innehåller ett stort antal projekt, men MSB anser i svaret på ett regeringsuppdrag att samverkansplattformen är det viktigaste och ska prioriteras.

Samverkansplattformen är en metod som bygger på både funktioner och aktiviteter. Arbetet med plattformen inleddes 2009 och den testades under 2010. Vid första testet att larma den utökade kretsen med alla Tib-myndigheter tog det drygt en timme innan samtliga hade kvitterat larmet från SOS Alarm.

– De akut berörda kvitterade naturligtvis larmet direkt och det var en oönskad fax på Livsmedelsverket som kvitterade sist. Systemet är komplext och vi har stött på fler svårig-

heter än vi räknade med, säger Ingela Grundel.

Problemet är att myndigheterna använder olika tekniker för larmmottagning. Länsstyrelserna, till exempel använder minicall, medan andra kan ha vanlig telefon eller till och med fax.

På länsstyrelserna anser man att minicall är det säkraste systemet.

– Minicall jobbar på en väldigt egen frekvens. Systemet har egen teknik för att sköta transmissionen och det känns lite säkrare än vara beroende av olika telenät. Rakel kan bli framtidens system, men vi är inte där än, säger Jan Edén, sambandschef på länsstyrelsen i Uppsala.

I nuvarande situation är inte myndigheterna och SOS Alarm samspelade och därför har MSB beslutat testa Rakel.

– Vi har köpt in Rakel-terminaler som vi lånar ut till Tib-myndigheterna. Då får samtliga myndigheter larmet samtidigt via Rakel både med tal och textmeddelande som ska kvitteras, säger Ingela Grundel.

Sker en kärnkraftsolycka har länsstyrelsen ansvaret för räddningstjänst och sanering och MSB har i sin tur tillsyn över länsstyrelsen. I en rapport 2007 riktade Riksrevisionen stark kritik mot länsstyrelserna för brister i kärnenergiberedskapen. Riksrevisionen krävde också en skärpning av tillsynen och det arbetar MSB med nu genom förbättrad uppföljning, tydligare krav och datum när åtgärder ska vara genomförda.

Länsstyrelserna har efterfrågat utbildning och en ny utbildningsstrategi har tagits fram.

– De första utbildningar-

na, joniserande strålning 1 och 2 och Regelverk, kommer till hösten. Arbetet pågår också med att revidera saneringshandboken, säger Per Postgård, verksamhetsansvarig för CBRN-frågor på MSB.

Kustbevakningen, polis, räddningstjänst och sjukvård har fått en ny typ av dosimeter och intensimeter för att upptäcka strålning. MSB har försett räddningstjänsten i storstadsregionerna och de nationella förstärkningsresurserna med de nya instrumenten.

– Dosimetern är för personskydd och den nya varnar vid 5 millisievert och larmar vid 30 millisievert för att ge personalen tid att vända, säger Ove Brunström, MSB.

GUNNO IVANSSON

Det finns svarta svanar

En amerikansk bestseller om orsakerna till den ekonomiska krisen kan komma att påverka svensk krishantering. Bokens tes är att genom att räkna med att det faktiskt finns svarta svanar kan vi skapa ett robustare samhälle.

■ – Om alla svanar du sett är vita, kan du då dra slutsatsen att alla svanar är vita? Man trodde inte att det fanns svarta svanar förrän en holländsk upptäcktsresande hittade svarta svanar på Australiens västkust 1697, säger professor Bozena Werbart, MSB.

Med en svart svan menar bokens författare Nassim Nicholas Taleb en mycket oväntad händelse som den tillgängliga kunskapen inte kan förutse och som får stora konsekvenser för samhället. Typiskt för en svart svan-händelse är också att den i efterhand rationaliseras.

Exempel på svarta svanar är tsunamin 2004, askmolnet, finanskrisen och händelserna i Japan.

– I arbetet med att skapa ett robust samhälle måste vi också arbeta med mindre sannolika händelser som begreppet svarta svanar symboliserar, säger professor Bozena Werbart på enheten för strategisk analys på MSB.

Enligt Taleb blir världen allt mer komplex och vi förstår den inte så väl som vi tror. Sedan upplysningstiden har vi strävat efter att fatta beslut grundade på kunskap, men hur fattar vi beslut när vi saknar information och kunskap?

I sin bok anger Taleb tio grundprinciper för att skapa ett robust samhälle som klarar svarta svanar.

Han är kritisk mot traditionella experter och för att kunna hantera svarta svanar måste vi hitta kompetenta människor som är ”rena”. Den efterklokka experten som hävdar att händelsen i själva verket var väntad ska inte komma ifråga.

– Som han skriver, bussföraren som körde skolbussen med

förbundna ögon och kraschade ska aldrig erbjudas jobbet igen.

”Big is ugly”, ju större ett företag är ju mer sårbart är det. En av Talebs teser är att kompensera komplexitet med enkelhet. Han är kritisk till globaliseringen som lett till ökad komplexitet.

– En spännande sak är hur lär vi oss robusthet? Jo, av moder jord. Hon är den äldsta och klokaste, med mest erfarenhet. Robust ekologi och komplexa system.

– Kontentan som jag ser det är att oväntade händelser ska inte behöva få allvarliga konsekvenser om vi hanterar kriser direkt och lär oss av dem. Vi kan aldrig slappna av och känna oss trygga. Robust är inte trygghet utan innebär att vara beredd på det oväntade. Är man säker på sin framtid är man dum, skriver han.

Bozena Werbart tror att boken kan få stort genomslag för MSB.

– Det handlar om att tänka annorlunda och vara kreativ. Att systematiskt söka efter oväntade händelser blir ett metodiskt angreppssätt som jag kallar Håll utkik efter svarta svanar.

Från det globaliserade, sårbara samhället till det robusta går vi genom att ta fasta på Talebs beskrivning av en svart svan.

– Vi är förberedda – en önskad händelse kommer inte som en överraskning och behöver därför inte få allvarliga konsekvenser. Och vi rationaliserar inte händelsen efteråt, utan hanterar lärandet av den. Detta är kanske en av MSBs viktigaste framtidsutmaningar, säger Bozena Werbart.

GUNNO IVANSSON



Boken *The Black Swan* av den amerikanske riskprofessorn, ekonomen och filosofen Nassim Nicholas Taleb har fått ett enormt genomslag. Av *Sunday Times* har den klassats som en av de tolv mest inflytelserika böckerna sedan andra världskriget. Professor Bozena Werbart, MSB, tror att den kan få stor betydelse för MSBs arbete.

FOTO: GUNNO IVANSSON

”En kris är inget fältslag”

■ Ledningsforskare argumenterar mot tankegångar om ”krisgeneral”

– **Ledning behöver inte innebära traditionell ordergivning genom en kommandostruktur. Ledning handlar om att påverka ett system i någon riktning och det är systemet som bestämmer villkoren för ledning.**

■ Det säger Christian Uhr, ledningsforskare, och lärare vid MSB Revinge. Tillsammans med kollegorna Lars Fredholm, MSB, och Berndt Brehmer, Försvarshögskolan, har han i en debattartikel i Svenska dagbladet argumenterat mot tankar om att en ”krisgeneral” med ledningsansvar för alla landets resurser skulle göra oss bättre rustade vid stora samhällskriser.

Frågan aktualiserades av flera debattörer i samband med katastrofen i Japan.

Guido Bertolaso, chef för Italienska civilförsvaret under tsunamikatastrofen 2004, har blivit något av en symbol för förspråkarna för en ”krisgeneral”.

När tsunamin blev känd informerade Guido Bertolaso premiärministern och fattade sedan på egen hand beslut att organisera en luftbro för att evakuera italienska medborgare.

– Man ska komma ihåg att media letar efter hjältar och



– **Alltför många tycks tro att landets krishanteringsresurser ligger i ett lager och väntar på att någon ”trycker på knappen” när krisen kommer, säger ledningsforskaren Christian Uhr.** FOTO: PER LARSSON

syndabocker. Jag har själv lyssnat på Bertolaso och min tolkning är att han tog en parlamentarisk chansning som gick hem. Han hade förutsättningar att påverka en begränsad del av Italiens resurser, men ägde inte och hade inte befogenhet att leda landets samlade krishanteringsresurser.

Det moderna samhället är decentraliserat och samman-

vävt. Enligt Christian Uhr är det alltför vanligt att man liknar krishanteringsresurserna vid uniformerade förband.

– Vi menar att ledning är en funktion för att åstadkomma inriktning och samordning av resurserna i ett system. Ledning syftar till att uppnå en effekt, men behöver inte utgå från en central auktoritet. Och framförallt, ledning behöver

inte innebära traditionell ordergivning genom en kommandostruktur även om det kan vara funktionellt i vissa sammanhang.

Ingen beslutsfattare i en demokrati har beslutsmyndighet över alla samlade resurser.

– Alltför många tycks tro att landets krishanteringsresurser ligger i ett lager och väntar

Inget förband

”Det är alltför vanligt att man liknar krisresurserna vid uniformerade förband.”

Christian Uhr, ledningsforskare, och lärare vid MSB Revinge

på att någon ”trycker på knappen”. Så ser det inte ut. Det är inte fältslag vi pratar om. Resurserna i det svenska krishanteringsystemet är inte enhetliga och med rådande samhällsutveckling kommer de inte heller vara det i framtiden.

Krishantering i ett modernt samhälle är en komplex uppgift. Informationsflödet är snabbt och i stället för att lägga en massa resurser på att skapa enhetlighet så kanske man borde satsa mer på att förbättra förmågan att hantera oenhetlighet.

– En sak är tämligen säker, vid nästa stora händelse som berör Sverige kommer kritik att riktas mot de individer som arbetar med ledning på höga samhällsnivåer – oavsett om vi har en krisgeneral eller inte, säger Christian Uhr.

GUNNO IVANSSON

Samö-KKÖ: Uthålligheten kan bli bättre

Uthållighet och planering kan bli bättre, användandet av tekniska stödsystem likaså.

I den avslutande delen av Samö-KKÖ lyftes runt 70 utvecklingsområden fram.

■ Utvärderingen av den stora samverkans- och kärnenergi-övningen pågår fortfarande.

– Förmågan att analysera en händelse i ett långsiktigt perspektiv, vad som händer om en månad eller ett år, där verkar det finnas brister. Det saknas i vissa fall verktyg, stöd och arbetsmetodik. Här ser vi utvecklingsmöjligheter, säger övningsledaren Niclas Karlsson, MSB.

Samö-KKÖ innehöll ett första, operativt skede under två

dagar med en kärnkraftsolycka i centrum. I skede två, under sju veckor, var uppdraget att analysera krisen både kort och långsiktigt.

Under två seminariedagar i april (skede 3) ventilerades erfarenheter från framförallt arbetet i skede 2.

– Det som berör alla är att förmågan behöver ses över när det gäller uthållighet och planering. Vi behöver förbättra metodik att bedöma vår förmåga och att använda tekniska stödsystem som Wis och Rakel.

Det konstaterades också att olika samhällsfunktioner bör se bredare på sin uthållighet och planering, mer än till den egna uppgiften.

– Risk för transportstörning-

ar och elbrist bör vägas in i den egna förmågan. Planering för reservkraft är något som generellt kan bli bättre.

Brist på uthållighet blev i praktiken uppenbart i skede två då ett par deltagande organisationer mer eller mindre slutade delta i övningen.

– Några organisationer var tvungna att sänka ambitionsnivån. Dessutom inträffade jordbävningen i Japan som bland annat Strålsäkerhetsmyndigheten tvingades lägga mycket energi på.

Samtidigt tycker Niclas Karlsson att erfarenheterna från skede 2 är mycket goda. Det var en ny metod att öva när tillståndet frystes.

– Skedet var lågintensivt och

samtidigt pockade vardagen på uppmärksamhet. Tror många såg som en utmaning att klara det.

Strålsäkerhetsmyndigheten har konstaterat att man i arbetet med katastrofen i Japan hade nytta av övningen.

– Övning är jätteviktigt. Och det vi får bekräftat är vikten av samarbete mellan organisationer, vilket inte är självklart för alla.

Saknades någon resurs i beredskapen?

– En expertmyndighet som saknades var Naturvårdsverket. Vi ville ha dem med, men det blev inte så. De sa att de inte hade den kompetensen, att myndigheten i sin instruktion inte har något ansvar för frågor kring kärnenergi kopplat

till natur och miljö. Men deras kunskap var efterfrågad.

Vad har varit viktigt för att få övningen att fungera?

– Vi har haft deltagare som drivs av olika intressen. Det har varit privata företag, organisationer och myndigheter. För att få till en övning som alla får nytta av är det viktigt att vara ärlig med brister och tydlig med vilka krav som ställs för att alla ska kunna kliva framåt i samma takt.

I november ska utvärderingsrapporten av Samö-KKÖ vara klar.

Någon mer sammanslagning av Samö och KKÖ är inte planerad. Nästa samverkansövning sker 2016 och nästa kärnkraftsövning i Uppsala län 2012.

PER LARSSON



Ambulans för patienter

LINKÖPING · Patienter med extremt smittsamma och farliga sjukdomar ska inte åka vanlig ambulans.

Sedan 2002 finns nationella högisoleringsambulansen i Linköping. Den kan hämta smittade patienter var som helst i världen och transportera dem till nationella högisoleringsenheten vid universitetssjukhuset i Linköping.

■ Nationella högisoleringsenheten kom till 1995 sedan en ung man som rest i Afrika fem år tidigare drabbats av en svår blödarfeber. Han hade ådragit sig smittan i Kenya men insjuknade först efter hemkomsten till Sverige.

Trots mycket svåra sjukdomssymtom överlevde mannen.

– Han vårdades vid infektionskliniken i Linköping i fem veckor med en febertopp på 42,3 grader. Smittan är inte fastställd, men vi tror



Hans-Göran Magnusson

att det var Marburgfeber, säger Jens Raffelsberger, infektionsläkare vid Linköpings universitetssjukhus.

Blödarfeber är samlingsnamnet för ett antal mycket smittsamma och dödliga virussjukdomar som det saknas behandling mot. Till dessa hör Ebola, Marburg- och Krim-Kongo-feber.

2002 stärktes beredskapen ytterligare när nationella högisoleringsambulansen kom till.

– Vår uppgift är att kunna transportera en patient med hög smittrisk både på väg och med flyg under intensivvård, säger Hans-Göran Magnusson, på Falck Ambulans och verksam-



Sedan 2002 finns nationella högisoleringsambulansen i Linköping. Varje år genomförs en fullskaleövning där en patient med misstänkt blödarfeber hämtas med flyg från ett annat sjukhus.



När en patient med misstänkt blödarfeber ska hämtas krävs särskild skyddsutrustning.



För byte och sanering av vårdpersonal under transporten kopplas en luftsluss till ambulansen inne i Herculesplanet. En fläkt med avancerad luftrenare skapar undertryck i tältet och hindrar att kontaminerad luft läcker ut.

med extrem smitta

hetsansvarig för högisoleringsambulansen.

Beräknas transporten ta mer än fyra timmar hämtas patienten med flyg, ett av försvarets Herculesplan. Det innebär att för vägtransport täcker man in ett område från Gävle i norr till Malmö i söder.

Ambulansgruppen består av sju personer specialutbildade i flygmedicin. I teamet ingår även läkare och sjuksköterskor från Universitetssjukhuset i Linköping.

I början av mars i år larmades högisoleringsambulansen sedan en ung kvinna som arbetade för hjälporganisationen Läkare utan gränser drabbats av en blödarfeber i Sierra Leone.

Blödarfeber

”Han vårdades vid infektionskliniken i Linköping i fem veckor med en febertopp på 42,3 grader”

Jens Raffelsberger, infektionsläkare

Hon flögs till Sverige och Linköping med ambulansflyg och fördes över till högisoleringsenheten av högisoleringsambulansen.

– Kvinnan transporterades i kuvös och resan tog 14 timmar. Hon hade vårdats på ett lassa-sjukhus i Sierra Leone och var relativt symptomfri när hon kom hit. Alla prov vi tog i Sverige var negativa, säger Jens Raffelsberger.

För att upprätthålla kompetensen har man varje år en övning med flygtransport och samövar då med något sjukhus. I år övades med sjukhuset i Karlskrona där en ”patient” med misstänkt blödarfeber skulle hämtas.

Trots att det är mycket sällan någon drabbas

av extremt smittsamma sjukdomar tycker inte Hans-Göran Magnusson att teamet har några problem med motivationen under övningarna.

– Nej, jag tycker inte det. Tidigare hade vi ECMO-transporterna som gick till England, Irland, Tyskland och de nordiska länderna. Ett år hade vi 16 transporter. Vi utför också andra intensivvårdstransporter. Många står i kö för att komma med i gruppen, säger Hans-Göran Magnusson.

Text och foto

GUNNO IVANSSON

Bättre beredskap efter pandemin

Den svenska krisberedskapen har förbättrats något, främst tack vare arbetet med pandemin. Det skriver MSB i en rapport till regeringen.

Samtidigt konstateras att det finns brister i robustheten inom viktig infrastruktur som elförsörjning, elektroniska kommunikationer och kommunalteknisk försörjning.

Samtidigt sägs att det är mycket osäkert om samhället någonsin kommer att kunna skapa en sådan robusthet att infrastrukturen klaras vid ett så allvarligt förlopp som en isstorm.

Förmågebedömningar visar också att även om många myndigheter och andra aktörer har reservkraft klarar de sig inte länge om elförsörjningen bryts. De flesta har inte drivmedel till aggregaten för mer än ett par dagar.

Uthålligheten är en brist i myndigheternas krishanteringsförmåga, man har svårigheter att upprätthålla en utbildad och övad ledningsfunktion i sju dygn.

Utifrån slutsatserna rekommenderar MSB att aktörerna arbetar för att:

- förbättra robustheten i samhällsviktig verksamhet,
- utveckla processer för framtagande och tillämpning av planering
- göra ansvar och roller tydliga genom övning och utbildning samt erfarenhetsåterföring.

3-5 liter vatten till varje nödställd

Vid en allvarlig kris ska varje svensk inom ett dygn ha tillgång till 3-5 liter vatten, inom 3-4 dygn livsmedel motsvarande 2 100 kalorier och tillgång till tillräckligt uppvärmda utrymmen för att inte hälsan ska äventyras.

Det är de förslag till resultatmål för samhällets krisberedskap som MSB lämnat i ett regeringsuppdrag. Ansvariga för försörjning av dricksvatten, livsmedel och värme ska vidta åtgärder som minskar risken för allvarliga konsekvenser.

MSBs bedömning är att arbetet med att föreslå resultatmål för samhällets krisberedskap ska fortsätta och regeringen bör enligt MSB ge ett nytt uppdrag. Prioriterade områden bör vara hälso- och sjukvården, vården och omsorgen, informationsområdet samt området ordning och säkerhet.

SJU FRÅGOR TILL ULF LAGO

Brand 2011 hålls i Jönköping 24-26 maj. Vi kollade läget med projektledaren Ulf Lago.

"I mediankommunen är inte dödsbränder största problemet"

1 Temat för Brand 2011 är resultat, varför?

– Den här och de två senaste årens konferenser är resultat av en tankesmedja som vi hade 2008 då vi samlade representanter för olika organisationer och ställde frågan: vad borde kommande brandkonferenser handla om? Vi fastnade då för det här med mål och resultatstyrning som var det stora när Lagen om skydd mot olyckor kom.

– Har vi nått målen eller är vi på väg dit? Men också att stanna upp och reflektera – vad är det egentligen som vi ska betrakta som resultat av räddningstjänsten?

2 Räddningstjänsten behöver ett nytt perspektiv sägs i programmet. Vad betyder det?

– De resultat man talar om är att färre ska dö, färre ska skadas och mindre ska förstöras. Det kanske är så att den här verksamheten har fler saker som är eftersträvarvärda

och som också ska betraktas som resultat.

3 Kan du ge exempel på vad ett alternativt perspektiv skulle kunna vara?

– Om vi tittar på den lilla mediankommunen i Sverige med 16 000 invånare så är inte dödsbränderna det största problemet där, men ändå tycker man det är viktigt och relevant att det finns en räddningstjänst. Och det tar vi till intäkt för att det finns andra perspektiv på resultat än enbart färre döda och skadade och att mindre ska förstöras.

– Är mångfald och jämställdhet så viktigt att det är ett resultat i sig? Många tycker att en jämställd organisation är inte det viktiga utan att det är att ha en jämställd service.

4 Brand firar 20-årsjubileum i år, hur kommer framtidens brandkonferens att se ut?

– Upplägget har varit likadant i 20 år. Konferensen



Ulf Lago, projektledare för Brand 2011. FOTO: MASOOD KHATIBI

lockar fler och fler deltagare så egentligen skulle man kunna säga att konceptet gillas. Några steg tar man varje år, men vi har ändå sagt att vi måste sätta oss ner och titta på hur ska det utvecklas i framtiden.

5 Varför är det så få brandmän på en brandkonferens?

– Jag tycker det brukar vara med en del brandmän också, men den primära målgruppen är förtroendevalda och chefer och beslutsfattare inom rädd-

ningstjänsten. Om det kommer andra kategorier är de jättevälkomna.

6 Vad har du för förväntningar på konferensen?

– Vi har många intressanta föreläsare, bland andra Dag Losander som ska tala om ledningsfilosofin Lean. Lean bygger mycket på medarbetares delaktighet och engagemang och är på väg in i fler och fler offentliga verksamheter. Kan filosofin också införlivas i räddningstjänsten?

7 Vad hoppas ni att deltagarna ska få med sig?

– Jag hoppas de åker från konferensen och fått en vidgad syn på vad resultat egentligen är. Måta färre döda och skadade är viktigt, men den här verksamheten som kostar 6,5 miljarder kronor per år i Sverige har faktiskt flera resultatområden.

GUNNO IVANSSON

Räddningchefer är kommun-Tib i Skåne

Kommunerna i nordvästra Skåne har slagit samman två beredskapsroller.

Räddningschef i beredskap (RCB) är numera även tjänsteman i beredskap (Tib).

– Vi hjälper kommunerna att höja beredskapen, komma igång snabbare och trycka på rätt knappar om något är på väg att hända. För oss som är Tib innebär det framförallt att vi numera omvärldsbevakar på ett bredare sätt, säger Bengt-Ove Ohlsson, räddningschef i Ängelholm.

Tio kommuner ingår i Skåne Nordväst, en av tre räddningstjänstregioner i länet.

Länsstyrelsen kräver Tib-funktion i varje kommun. För att leva upp till kravet beslutades att den person som är räddningschef i beredskap också är Tib.

– Åstorp och Klippan hade Tib sedan tidigare, nu har alla tio kommunerna det.

Samarbetet mellan kommunerna har kommit långt inom räddningstjänstområdet, därför var det naturligt att ge räddningschef i beredskap rollen som Tib. Den utökade uppgiften kan handla om störningar på elnät eller vattenledningar, större olyckor på andra håll där invånare från området är inblandade med mera.

– Chefstjänstemän kan numera koppla av när de lämnar jobbet, de vet att det är någon som bevakar kommunen utanför kontorstid. Vi blir en länk för kommunala jouter. För länsstyrelsen och andra statliga myndigheter blir det enklare att ha en kontakt istället för tio.

RCB/Tib kan alltid kontak-

tas via stabsbrandmästaren på gemensamma ledningscentral i Helsingborg som är samlokaliserad med SOS Alarm.

Räddningschef i beredskap har som Tib inte beslutanderätt i den enskilda kommunen, utan ska se som en stödjande funktion. Men om ledningen inte kan nås finns ansvar att ta beslut om vilken organisation som ska sättas på fötter.

Andra uppgifter som Tib är att:

■ omvärldsbevaka genom att följa rapportering i media och tidig förvarning från bland annat SOS Alarm.

■ analysera information, bedöma läget. Informera eller larma olika befattningar i aktuell kommun, exempelvis krisorganisation, Posomgrupp, och förvaltningschefer.

■ vara kontaktperson och ingång för utomstående organi-

sationer att komma i kontakt med kommunerna.

■ dokumentera i Wis, delta i möte för strategisk samverkan en gång i veckan. Ska även initiera samverkan med andra myndigheter/organisationer.

Fem brandingenjörer är räddningschef i beredskap i ett rullande veckoschema. Bengt-Ove Ohlsson räknar med att uppgiften som Tib under normala förhållanden kräver två-tre timmars arbete under en vecka.

Vad händer om de två beredskapsrollerna kolliderar?

– Räddningstjänstuppdraget går alltid före. Då får man kalla in en ny Tib, alternativt kontakta räddningschef i beredskap i något av Skånes övriga räddningstjänstområden.

PER LARSSON



Anders Hansson med "testhornet".
FOTO: GUNNO IVANSSON

Skohorn testar brandvarnare

■ – Vi vill inte ha äldre som kliver upp på stolar och faller ner och slår sig.

Det säger brandmannen Anders Hansson som tagit fram testhornet – skohornet som testar brandvarnare.

Till vardags jobbar han på Räddningstjänsten Syd i Lund men har sedan ett par år en firma som trycker brandskydds-information på vardagsprylar som kylskåpsmagneter, disktrasor och tandborstar.

Informationen kan handla om hur man betar sig vid brand eller hjärt- lungräddning.

Budskapet på tandborsten kan vara Släck ljusten!

– Står uppmaningen på en dekal på ytterdörren räddar det huset. Står det på tandborsten räddar det ditt liv.

Nyaste produkten är testhornet, ett skohorn för att kontrollera brandvarnaren utan att behöva kliva upp på en stol.

– Det är än så länge på prototypstadiet men branschen har visat stort intresse, säger Hansson.

LINDSTRÖM



CITATET

”Samverkan som begrepp är ute, det är passivt. Det är samproduktion som gäller nu. Ta med er det så ligger ni bra till”

Jesper Falkheimer, rektor och forskare i kommunikationsvetenskap i Helsingborg.

Hopp-san

■ Räddningstjänsten Dala-Mitt köper hoppbackarna i Lugnets skidstadion, Falun, för att använda dem som slangtork.

Det berättade Dala-Demokraten under våren. Tidningen skrev också att räddningstjänstpersonal kommer att vara funktionär vid kommande skidspel.

När nyheten presenterades? 1 april.

FEMKAMPEN

Ämne	5 poäng	4 poäng	3 poäng	2 poäng	1 poäng
STAD växte med järnvägens ankomst	Industristad som domineras av SSAB och Stora Enso.	Länets flygplats finns utanför stan som har närmare 40 000 invånare.	Forssa och Romme är två stadsdelar	Det är peace & love varje sommar och folk handlar i en kupol.	Här hade Jussi Björling och Putte Wickman sina rötter. Brage e lage i stan.
ÅRTAL under kalla kriget	95 personer dör när danska fartyget Hans Hedtoft kolliderar med ett isberg utanför Grönland.	Batista flyr Cuba och Fidel Castro tar makten. I Stockholm invigs Hötorgscity.	Eurovision song contest direktsänds för första gången i svensk TV. Brita Borg sjunger "Augustin" och kommer nia.	Olle Möller anhålls för mord. Hawaii blir USAs 50e delstat. Beslut om ATP-systemet som tas i bruk året därpå.	Ingemar Johansson knockar Floyd Patterson på Yankee Stadium och blir världsmästare.
NAMN manligt förnamn	Fornnordiskt namn, med äldsta belägg i runinskrift från 1000-talet. Har burits av kungar.	Modenamn på 50-talet. Tidigare ÖB född -52 fick tilltalsnamnet.	Skaparen av kriminalkommissarie Gunnar Barbarotti heter så.	Den norska varianten på namnet bärs av landets kronprins.	Hellström är en av våra största artister, Juholt ny partiledare för socialdemokraterna.
MYNDIGHET utåtriktad	Bildades 1965 och ersatte tidigare nämnd. Förste generaldirektör var Ernst Michanek som hade posten i 14 år.	Enprocentmålet fastölldes 1968 och innebar att huvuduppgiften ska uppgå till en procent av BNP.	Huvudkontoret finns i Stockholm, utbildning i Härnösand och en Östersjöenhet i Visby.	Myndigheten har runt 800 anställda varav 140 arbetar utomlands.	Huvuduppgiften är bistånd och att minska fattigdom. Myndighetsnamnet är en initialförkortning.
FILM en klassiker	Amerikanskt kriminaldrama från 1954. Baserad på roman av Budd Schulberg.	Filmen fick åtta oscar, bland annat Elia Kazan för bästa regi.	Miljön är New Yorks hamnområden.	En före detta boxare springer ärenden åt en korrupt fackföreningsledare.	Marlon Brando insats som Terry Malloy anses som en av hans främsta tolkningar. Han fick en oscar för det bästa manliga huvudroll.

Rätt svar: Stad – Borlänge; Årtal – 1959; Namn – Häkan; Myndighet – Sida; Film – Storstadshamn.

STENUNGSUND. Rädslan att någon på olycksplatsen ska vara en anhörig eller närmare bekant är något räddningspersonal ständigt bär med sig. Göran Andtbacka åkte förra året till en tågolycka där två 18-åriga tjejer blivit ihjälkörda. En av dem var hans dotter.

Kom till olycksplats där dottern dog

■ Vi sitter i bilen på en parkering i centrala Stenungsund. Här har Göran Andtbacka tillbringat många timmar. 20 meter framför oss, på andra sidan Göteborgsvägen, ser vi platsen där gångbanan korsar järnvägen. Det var där Görans dotter Rebecka och hennes bästa kompis var på väg över när tåget kom.

– Jag har velat vara här. För att sörja, men också för att olycksutreda. Numera finns det längre stunder när jag inte tänker på olyckan, men jag trodde det skulle gå fortare.

Att granska olyckan har varit ett sätt för Göran Andtbacka att ta sig igenom en svår tid, att ha något meningsfullt att sysselsätta sig med, men kanske också något han känt sig skyldig att göra för att det inte ska inträffa igen.

– Jag ville veta hur det kunde hända, det var det enda som intresserade mig. Men jag har också vetat att jag måste ta mig ur den situationen.

Det var den 9 september förra året som allting förändrades. Vid 13.20 var Rebecka och hennes kompis på väg från gymnasiet till centrum, pappa låg hemma och sov efter att ha varit insatsledare på en brand natten innan och gjort efterarbete under förmiddagen.

– Jag får larmet. Den här veckan var det Tjörn som ansvarade för insatsledaren, men vi brukar låta den som är närmast ta jobbet. Kollegan i Tjörn ringer och frågar ”åker du?”. Säger att jag ligger och sover. Det var nog tur. Annars hade jag varit på platsen inom några minuter och riskerat vara ensam där i tio minuter eftersom räddningsstyrkan redan var på annat larm. Vet inte hur jag hade klarat det.

Eftersom han ändå vaknat tyckte Göran han kunde åka till brandstationen och förbereda ett möte. På vägen passerar han olycksplatsen. Där finns två ambulanser, en brandbil och en insatsledarbil.

– Jag kan inte åka förbi utan stannar och frågar vad som hänt. Får veta att två ungdomar blivit påkörda av tåget och vi fattar beslutet att jag ska kontakta krisjour och infoansvarig. Jag går fram mot en av de påkörda som är övertäckt. Men jag ser kläderna från knäna och neråt, och jag ser direkt att det är Rebecka.

Han vill inte tro vad han ser, söker tvivel. Kollegorna på platsen har inte förstått Görans situation.

– Jag låtsades som att det inte var hon, men jag såg det ju. Jag frågar en polis om personerna är identifierade. Han visar ett leg, det tillhör Rebeckas bästa kompis.

– Då brister det.

– Hon ligger där, min dotter, utropar Göran och frågar, sannolikt i chock, om han ska identifiera henne.

En av ambulanssjukvårdarna motar omgående bort honom från olycksplatsen, det är Göran tacksam för i dag. En brandman kör honom till brandstationen. Han provar att ringa Rebecka, men tonen anger att hennes mobil inte är påslagen, vilket den alltid brukar vara.

– När jag kommer till jobbet ser jag att de redan vet. Jag ber att bli skjutsad till polisstationen för att få identifieringen bekräftad.

Nu väntar den värsta stunden. Att berätta för resten av familjen. Polisen föreslår att han ska åka till Göteborg där hustrun Maj-Britt arbetar och sonen David studerar. Göran väljer att stanna hemma.

– Jag kände att det enda rätta var att berätta när de kom hem, jag ville få hem dem först. Jag satt vid köksfönstret och bara väntade, det var hemskt. Sen mötte jag dem på trappan och berättade.

Därefter bad man polisen komma på besök och förklara olyckan, vilket kändes bra. Göran upplevde sig själv som logisk och strukturerad i det här skedet, han grät inte så mycket första dagen. Men reaktionen kom.

– I början var sorgen så stor att det fysiskt gjorde ont i bröstet. Jag ville ta värktabletter för att jag hade ont i själen. Det kommer fortfarande dagar när jag inte har kraft att göra något.

Dagarna efter olyckan sa Göran till kollegorna att han skulle vara tillbaka inom någon vecka. Räddningschefen, kurator och läkare sa nej.

– De sa att om jag jobbade skulle jag få en reaktion och bli inlagd på sjukhus. Jag tyckte de var fjantiga, men nu tror jag på det.



FAKTA

Göran Andtbacka

Ålder: 50

Bor: Stenungsund

Yrke: chef operativ räddningstjänst, räddningstjänsten Stenungsund

”Jag låtsades att det inte var hon, men jag såg det ju.”

Han var helt sjukskriven i sex veckor och började åka på larm efter jul. Men brandstationen fick många besök under sjukskrivningen.

– Jag tyckte synd om arbetskamraterna som tvingades uppleva detta, ville se hur de mädde.

Familjen fick omgående hjälp av en kurator som förutom stöd gav de enkla råden att äta ordentlig mat, ta de sömntabletter som krävdes för att få ordentlig vila och att promenera minst en mil varje dag.

– Kuratorn ringde varje dag och kollade att vi följde råden. Och hon hade givetvis rätt. Framförallt måste man vila.

Men Göran behövde också något att göra om dagarna. Han hade redan vid flytten till Stenungsund 2007 reagerat på säkerheten kring järnvägsspåren och ägnade nu tid åt den. Han fick Statens haverikommission att utreda olyckan och hade synpunkter på Trafikverkets egen utredning. Det handlar framförallt om signalsystemet, fri sikt och hastigheter. Göran gjorde egna mätningar som visade att det tog längre tid att ta sig över korsningen än varningssignalen ljud.

– Först bemöttes jag som ingen att räkna med, men efterhand började de behandla mig som att jag kunde något. Nu känner jag att mina synpunkter tagits på stort allvar. Trafikverket har tackat för att jag engagerade mig.

För hans egen del har behovet att förebygga olyckor ökat. Samtidigt är jobbet inte lika viktigt längre. Det är just ett jobb.

– Tidigare prioriterade vi båda jobbet före något att göra tillsammans. Nu är det tvärtom. Vi har blivit bättre på att ta hand om varandra. Jag är också mer orolig för dem. David är 21 år, men jag blir orolig om han är ute sent, eller om frugan blir borta för länge när hon är i väg och handlar.

Livet måste gå vidare är en klyscha som är sann men som kan kännas brutal. Samtidigt ska sorgen bearbetas. Varje dag tänker Göran Andtbacka på Rebecka, på olyckan. Den här dagen pratar han om det länge.

– Men det gör mig inget, det är nästan skönt.

PER LARSSON



FOTO: PER LARSSON

Vad är skäligt brandskydd?

Det var ett av de intressantare inslagen på Förebyggande-konferensen. I spåren av den nationella strategin för att minska antalet döda och skadade i bränder var brandskydd och tillsyn tunga frågor.

Och intresset är stort, 470 deltagare var rekord för den återkommande konferensen, arrangerad av MSB.



Henrik Kindberg, räddningstjänsten Karlstadsregionen, utför tillsyn hos Fredrik Thorsvret på Stadshotellet i Karlstad. Som stöd vid tillsyn har MSB tagit fram en metod för att bedöma om brandskyddet är skäligt.

FOTO: PER LARSSON

Sju steg för brandskyddet

■ "Vad som är skäligt kan vara svårt att bedöma"

KARLSTAD

Byggnader ska ha ett skäligt brandskydd.

Men vad innebär det?

– Vi har tagit fram en metod för bedömning, säger Björn Johansson, MSB.

■ I den tillsynshandbok som MSB håller på att ta fram får skäligt brandskydd ett eget kapitel där metod för bedömning ingår.

– Vad som är skäligt kan vara svårt att bedöma, att ta fram en metod kan tyckas lite vågat. Men bara för att det är svårt ska vi inte väja för det, säger Johansson.

Boken ska också reda ut en rad begrepp, exempelvis särskilda omständigheter.

– Om man inte vet vad det är kan det vara svårt att använda sig av metoden, säger Johansson.

Metoden för att bedöma skäligt brandskydd omfattar sju

steg, fem grundläggande och två bedömningssteg.

Så här ser den ut:

■ 1 Byggnad eller anläggning?

– Det kan tyckas självklart. Men ibland är det lämpligt att stanna upp och fundera lite. När blir exempelvis en byggnad under uppbyggnad en byggnad?

Första punkten handlar om lagkravet på ägare eller motsvarande (se fotnot).

■ 2 Kartläggning av byggnaden

Frågor som ska besvaras är exempelvis: Var börjar och slutar byggnaden? Konstruktion och utformning? När byggdes den och har den byggts om? Vilken verksamhet bedrivs och har den förändrats?

■ 3 Vad ska skyddas?

– Kan tyckas elementärt. Men det är viktigt för att veta hur vi ska gå till väga i arbetet.

■ 4 Riskbild och scenarier

Vad kan hända, vilka hot

finns mot det som ska skyddas? Hur kan tänkbara bränder utvecklas och spridas? Vad säger statistiken?

– Svaren på frågorna kanske kan landa i några dimensionerande scenarier.

■ 5 Byggnadens brandskydd

Helhetsbedömning av tekniskt och organisatoriskt brandskydd. Det brandtekniska skyddet kan vara verkningslöst om inte personalen, eller motsvarande, vet hur det ska användas. Vilket skydd uppfördes byggnaden med, för vilken verksamhet och har förändringar skett?

■ 6 Skyddas det som ska skyddas?

Första bedömningssteget av skäligt brandskydd.

– Anses skyddet skäligt sett till de risker och scenarier som identifierats kan kanske tillsynen avslutas. Om inte får man gå vidare och konkretisera riskerna.

■ 7 Krav på åtgärder – är de skäliga?

– Det beror på bristen. Ska man ställa högre krav än vid bygglov, då krävs särskilda omständigheter som blir ett nyckelbegrepp.

Att brandskyddet inte är anpassat till nuvarande verksamhet i byggnaden, att det avviker från vad medborgaren förväntar sig eller att det skiljer sig avsevärt från dagens krav kan vara exempel på särskilda omständigheter.

– Ingen som bor i ett hus från början av 1900-talet vill ha utdass, vilket man hade på den tiden. Det synsättet anser jag vi kan applicera även på brandskyddet, säger Björn Johansson.

Men vill man ställa krav som är högre än vid uppförande eller senaste bygglov och inte kan hitta en särskild omständighet, då är kravet sannolikt heller in-

te skäligt, konstaterar Johansson.

Ett krav på åtgärd kan också vara skäligt ur ekonomiskt perspektiv, om nyttan överstiger kostnaden.

– I slutänden handlar allt om att man måste göra en bedömning. Och så länge man har tänkt är det bra. Om ägaren överklagar beslutet är det upp till domstol att avgöra vad som är skäligt, säger Björn Johansson.

PER LARSSON

Fotnot: Lagen om skydd mot olyckor kapitel 2, paragraf 2 säger: ägare eller nyttjanderätts-havare till byggnader eller andra anläggningar skall i skälig omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

Handbok i tillsyn – stöd i vardagen

En bibel för tillsynsför-
tarna?

MSB håller på att ta fram en tillsynshandbok som ska vara ett stöd i det dagliga arbetet.

■ – Ytterst handlar tillsyn om att fånga in brister och vi märkte att det finns brister i själva tillsynsarbetet. Då är vår uppgift att ge stöd, säger Magnus Nygren på MSBs tillsynsenhet.

Tillsynsenheten noterade också att vissa frågor regelbundet återkommer till MSB.

– Det är ofta frågor som inte har tydliga svar och ibland får olika svar.

Det gav idén till en tillsynshandbok. För MSB blir arbetet ett instrument för att myndigheten ska vara tydlig och enhetlig i sin rådgivning till länsstyrelser med flera.

Men syftet med boken är framförallt att den ska vara ett stöd till den enskilde tillsynsförvärdaren på räddningstjänsten.

– Vi hoppas också att andra kommunala förvaltningar och länsstyrelser kan ha nytta av den och att den kan användas i våra utbildningar.

Ett kapitel i boken handlar om förelägganden, med bland annat stöd för hur man utfärdar dem.

Boken kommer också att ta upp juridik, roller och ansvar, planering och genomförande av tillsyn, begreppet skäligt brandskydd, uppföljning och utvärdering med mera och ge praktiska exempel.

– Vi har främst fokuserat på lagen om skydd mot olyckor, men i vissa delar går boken även att använda för tillsyn enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor. Stor vikt är lagd vid juridik, formalia och skälighetsbedömningar, säger Eleonor Storm, vid MSBs tillsynsenhet.

Tillsynshandboken ska utgå på remiss i höst och vid årsskiftet hoppas MSB ha den klar för publicering.

PER LARSSON

Inga krav på behörighet att utföra tillsyn

MSB kommer inte att förordna behörighetskrav på tillsynsförvärdare.

– Det behövs på organisationen, men inte på enskild person, säger Eleonor Storm, på myndighetens tillsynsenhet.

■ MSB har i regeringsuppdrag att ta fram en strategi för hur kommunernas tillsyn över brandskyddet ska stärkas för att vara likvärdigt och rättssäkert.

I utredningsarbetet har man konstaterat att fördelar med behörighet skulle kunna vara ökad status på arbetet, en signal från staten att det är viktigt, en lägstannivå på arbetet skulle säkerställas och länsstyrelserna tillsyn av kommunerna skulle förenklas.

Men samtidigt konstaterar man att det inte blivit sämre sedan behörighetskraven togs bort.

– Och vi tror att det finns risk att ett behörighetskrav lägger ett tak på kompetensnivån, att man nöjer sig med den nivån. Det är också svårt att packa ner kravet på en per-

son, däremot behöver organisationen klara det, säger Eleonor Storm.

När det gäller utbildningen i tillsyn och olycksförebyggande anser MSB att former och innehåll bör ses över.

Strategin för likvärdig och rättssäker tillsyn innehåller förutom utbildning och kompetens också mer vägledning, bland annat genom den tillsynshandbok som är på gång. – Det är viktigt att kompetensutvecklingen systematiseras och att man bland tillsynsförvärdare bygger fler nätverk för att utbyta erfarenheter.

I utredningen pekar MSB också på att det är viktigt att det blir en samsyn kring begreppen likvärdig och rättssäker, att kommunerna kan nyttja sina resurser bättre och inte minst att kunskaper hos de som äger och nyttjar tillsynsobjekten behöver ökas.

Regeringsuppdraget skulle ha redovisats 1 april men är förlängt till 1 juni.

PER LARSSON

”Vi vill se fler förelägganden”

Skriv fler förelägganden och oroa er inte för att göra fel. Att lära sig skriva föreläggande är som att lära sig cykla, ibland vurpar man.

■ Räddningstjänstens tillsynsförvärdare tycks närmast sky förelägganden. Många tvekar inför att sätta skarp myndighetsutövning på pränt.

– Vi vill att man skriver mycket fler förelägganden. Förelägganden är inte elaka. Man ska försöka förmå den enskilde ta rättelse genom kommunikation, men det är inte alltid glasklart för den enskilde vilka rättigheter han har eller vilka regler som gäller. Om man inte tydliggör det genom att skriva bra förelägganden blir det mindre rättssäkert för den enskilde, säger Torkel Schlegel, jurist och chef för MSBs tillsynsenhet.

Förelägganden ska vara enkla och välmotiverade, det står till och med i lagtexten att de ska vara lättbegripliga.

– Om man stoppar föreläggandet i näven på en kompis som inte arbetar med brandskyddsfrågor ska det vara så klart och tydligt att han eller hon förstår det. Vi vill ju uppnå bättre brandskydd och då måste våra beslut vara begripliga.

En sak som ofta glöms bort i föreläggandet är tillägget att förbudet gäller omedelbart, även om det överklagas.

– Ett väldigt viktigt verktyg, särskilt om det är stora risker. Beslutar man sig för ett nyttjandeförbud ska det alltid omedelbart gälla även om det överklagas. Vad som händer annars är att föreläggandet inte vinner laga kraft om det överklagas och den förelagde behöver inte rätta sig förrän ärendet gått igenom he-



Torkel Schlegel, jurist på MSB, (till höger) fick många frågor efter sin föreläsning.

FOTO: PER LARSSON

la domstolsprocessen.

Från publiken kom frågan om inte det kan få orimliga konsekvenser eftersom handläggningstiderna kan vara ett år och längre.

Men den förelagde kan alltid begära så kallad inhibition.

– Oavsett hur skarpt ni formulerar era krav har den förelagde alla möjligheter att få sin sak prövad och verkställigheten uppskjuten. Så ni behöver inte oroa er.

Ett annat viktigt verktyg som tillsynsförvärdarna ogärna tar till är vite.

– Vite är ett fantastiskt bra verktyg. Det är juridikens spikpistol – pang, pang, pang – snabbt och effektivt.

Förra året användes vite vid 43 förelägganden i hela landet, en dubbling jämfört med förra året.

– Om man jämför med miljöområdet till exempel, är det här häpnadsväckande låga siffror.

Torkel Schlegel underströk att vite är aldrig ett straff utan hot om en framtida konsekvens om man inte gör rätt. Beloppet ska vara så stort att det avskräcker och bättre att vidta

åtgärden än att ta vitet.

– Om man ute på till exempel ett hotell hittar ett bristfälligt brandlarm som kostar 250 000 kronor att åtgärda, ja då kanske vitet ska ligga på 100 000 kronor. Och man behöver inte vara blygsam, för när man utdömer ett vite kommer domstolen att pröva skäligheten.

Skälen till föreläggandet är kanske det viktigaste.

– Det är ni som har bevisbördan för att ett objekt inte uppfyller lagens krav. Det krävs lite övning i att skriva föreläggande, diskutera och bolla texter med kollegor; förstår du vad jag menar? Öva mera och när tillsynshandboken kommer på remiss ge feedback så vi kan ge det stöd ni behöver.

Även om det finns en verktygslåda med effektiva verktyg är det inte säkert att de behöver användas.

– Det beror på vem man har att göra med. Om man vet att personen förstår vad som behöver göras är det inte nödvändigt att ta till samma skarpa verktyg som med en som trilskas, säger Torkel Schlegel.

GUNNO IVANSSON

”Har vi inte kommit längre med förebyggande?”

■ Hembesök, insatser av vårdpersonal, checklistor.

Det var återkommande inslag i exemplet från landet som redovisades på konferensen.

Anders Östlund, räddningstjänsten Ängelholm, var med

på 90-talet när Räddningsverket bedrev Foth-projektet. I projektet gjordes tester som visade att räddningstjänsten ofta inte hann fram till vårdanläggningar i tid för att kunna rädda liv vid brand.

– Vet att vi då diskuterade äldres bostäder, att vi behövde fokusera på hemtjänst och checklistor.

– Jag blir frustrerad över att vi diskuterar samma sak än. Har vi inte kommit längre?

”Kan rädda 10-15 liv”

■ Krav på självslocknande cigaretter i höst

Kravet på självslocknande cigaretter kan vara verkligt i höst.

– Det kan rädda 10-15 liv per år, säger Patrik Perbeck, MSB.

■ EU-kommissionen har beslutat att efter 17 november får bara självslocknande cigaretter säljas. Det finns dock vissa frågetecken än, exempelvis om det ska tillåtas en övergångsperiod för att leva upp till kravet.

– Nu är vi nära genomförandet, och det finns en standard för hur självslocknande cigaretter ska testas. Det handlar om att höja den allmänna säkerheten för produkten, säger Patrik Perbeck, enhetschef för brandskydd och brandfarlig vara.

Rökning i någon form brukar årligen vara orsak till cirka en tredjedel av alla dödsbränder. I fjol dog 122 personer i bränder.

Samtliga bränder som orsakades av rökning kommer inte att elimineras med krav på självslocknande cigaretter.

– Flera parametrar spelar in. En cigarett kan hinna antända något innan den självslocknar. Kravet på tillverkarna är att minst 75 procent av det parti som testas ska slockna innan hela cigarettens brunnit ut.

Men på MSB anser man det rimligt att bränder orsakade av rökning minskar med en tredjedel, vilket skulle kunna inne-



Patrik Perbeck

bär att 10-15 färre döda i bränder.

Finland har gått före övriga EU-länder och redan infört krav på självslocknande cigaretter.

Sedan tidigare finns även kravet i Kanada, Australien och de flesta delstaterna i USA.

I arbetet med den nationella strategin, som har visionen noll döda i bränder, är tekniska lösningar ett av arbetsområdena.

På Förebyggandekonferensen framhöll Perbeck att det allra viktigaste var att publiken framför honom tror på arbetet.

– Det finns en tydlig politisk vilja, vi har de förutsättningar som behövs. Men det är viktigt att vi agerar samordnat, vi måste fråga oss vad jag och min organisation kan göra för att nå visionen. Vi måste tro på det, för ingen annan kommer att göra jobbet åt oss.

Högre medvetenhet hos allmänheten hur man agerar vid brand och att antalet fungerande brandvarnare och annan brandskyddsutrustning ökar ska indikera att arbetet går åt rätt håll.

För att nå målet att antalet döda i bränder 2020 har minskat med en tredjedel finns fyra strategiska områden.

■ Kunskap och kommunikation

– I Storbritannien har man jobbat med nationella informationsinsatser och genomtänkta budskap i 30 år. Där dog 550 personer i bränder 1981, 2007 var siffran nere i 193. Det är ett fantastiskt resultat efter långsiktigt och strategiskt arbete. Vi behöver arbeta på ett liknande sätt, sa Perbeck.

Det handlar också om brandskyddsutbildning som riktas mot yrkesgrupper, mot nyanlända invandrare och som på sikt bör bli obligatoriskt i grundskolan.

■ Tekniska lösningar

Självslocknande cigaretter, brandvarnare, brandskydd i lös inredning. För de som har svårare att agera själva kan det behövas spisvakt, mobil sprinkler med mera.

■ Lokal samverkan

Riskmönster, fastighetsägarens roll och ansvar, identifiera särskilt utsatta medborgare med mera. Nyckeln är lokalt samarbete.

■ Utvärderingsprogram

– Vi vet mycket om branden, om tekniken. Men det behövs mer tvärvetenskaplig kunskap, mer om sociala faktorer påverkan. Vi måste veta om vi gör rätt saker och inrikta åtgärderna mot de som bäst behöver dem.

PER LARSSON

Larmets funktion avgörande

Det automatiska brandlarmets funktion är det avgörande.

Att det inte genomförts en revisionsbesiktning är i sig ingen brist enligt Lagen om skydd mot olyckor, LSO.

■ – Däremot sägs att har det genomförts en revisionsbesiktning på anläggningsägarens initiativ så är det ett jättebra underlag att ha med sig i bedömningen av om anläggningen skötts på ett bra sätt, säger Patrik Perbeck, enhetschef på MSB.

I varje enskilt fall ska det göras en samlad bedömning. Finns inga handlingar som visar att man testat funktionen kan det finnas skäl att ställa krav på revisionsbesiktning.

– Men man bör fråga sig vilken åtgärd avhjälper bristen om det är en anläggningsom inte är kontrollerad och skött regelbundet? Är det en revisionsbesiktning eller är det någon annan form av funktionskontroll? Är det anläggningskötarens kompetens och utbildning man ska ställa krav på? Eller är det kombination? Det är

brandlarmets funktion man vill säkerställa.

Patrik Perbeck tog också upp att anslutningen av automatiska brandlarm till larmcentralen bygger på civilrättsliga avtal.

– Det är inte ovanligt att man har villkor i avtalet, till exempel att larmanläggningen ska besiktigas med en viss regelbundenhet.

Då ska man komma ihåg att tillsynen enligt LSO avser inte att följa upp de här avtalsvillkoren.

GUNNO IVANSSON



Många fyrverkeriförsäljare har bristande kompetens i hanteringen av varorna, anser flera kommuner.

FOTO: PER LARSSON

Försäljare blev av med tillståndet

Kompetensen brister hos fyrverkeriförsäljarna, det är en erfarenhet som flera kommuner gjort.

I Lerum ledde det till att ett tillstånd drogs in under mellandagarna.

■ Inför jul- och nyårshelgen ansökte en tobak- och godisbutik om fyrverkeritillstånd. Räddningstjänsten besökte butiken som skulle ha försäljningen längst in i butiken.

– Vi sa okej om det installerades en brandklassad dörr, fyrverkerierna placerades utom räckhåll för kunderna och max 25 kilo fyrverkerier, berättar Emelie Hansson, Lerums kommun.

Diskussionen med föreståndaren var av den arten att det gjordes ett tillsynsbesök i mellandagarna. Det visade sig då att föreståndaren hade ignorerat samtliga krav.

– Vi var snälla och gav honom ett dygn på sig att åtgärda problemen annars skulle tillståndet dras in.

Dagen efter gick Emelie Hansson dit tillsammans med nämndens ordförande och förberedde ett beslut om tillbakadragande av beslutet om det skulle behövas. Det visade sig att han installerat en vanlig innerdörr kvällen innan. Dessutom var det två-tre centimeters glapp mellan karmen och väggen.

– Jag och nämndordförande skrev på beslutet att dra tillbaka tillstånden och meddelade räddningstjänsten och grossisten.

Den 30 december passerade nämndordföranden butiken och såg att fyrverkeribandrollerna hängde kvar

och misstänkte att det fortfarande såldes fyrverkerier.

Räddningstjänsten kontaktades och Petter Backlund tog med sig två poliser och åkte dit. Det fanns då omkring 50 kilo fyrverkerier i butiken och försäljningen pågick för fullt.

– Bland annat kom det in en mamma som skulle köpa till sina knattar. Trots att jag berättade för henne att det är förbjudet att köpa till minderåriga och det står två poliser där, tjatade och argumenterade hon för att få köpa till barnen, säger Petter Backlund.

Petter Backlund ville att polisen skulle ta hand om saken och poliserna tyckte tvärtom.

– Där stod vi ett bra tag och diskuterade fram och tillbaka, men jag vann den argumentationen.

Frågan var hur de beslagtagna fyrverkerierna skulle förvaras och kontakt togs med leverantören som gärna tog tillbaka dem. För den uppgiften anlätade polisen en extern ADR-transport.

– Vad lärde vi oss av det här ärendet? Ja, antingen väntar vi med att utfärda tillstånd tills de tekniska kraven är åtgärdade eller så förknippas tillståndet med avsyning, att man inte får starta försäljningen förrän verksamheten avsynats.

Nästa fråga är föreståndarens lämplighet.

– Han var verkligen inte lämplig och vi får ta på oss att vi inte gjorde en noggrannare kontroll. En skugga faller också på fyrverkerifirman som håller i utbildningen och utfärdar diplommet, säger Petter Backlund.

GUNNO IVANSSON



Åsa Markström från vården och Göran Carlsson, brandförsvaret, jobbar gemensamt med brandförebyggande åtgärder hos personer med särskilda behov.

FOTO: PER LARSSON

Vården gör jobbet med brandsäkerheten

■ Hemtjänsten i Uppsala har checklista för åtgärder

Räddningstjänsten tog initiativet.

Men det brandförebyggande arbetet utförs av vårdpersonal.

■ Det handlar om brandsäkerhet hos personer med särskilda behov i Uppsala kommun. Statistik och erfarenheter talade för att något behövde göras.

Räddningstjänsten, äldrekontoret, fastighetskontoret och kommunens säkerhetsamordnare besökte en konferens med mobila sprinkler på temat.

– Vi kände att för att lyckas måste vi jobba förvaltningsövergripande. Självt hade jag den naiva tron att om vi körde igång och de andra hakade på så skulle det ordna sig. Men när vi började prata med vård och omsorg kunde jag ju konstatera att de har sin lagstiftning att rätta sig efter, sa Göran Carlsson, chef för förebyggande vid Uppsala brandförsvaret, på Förebyggandekonferensen.

Men viljan fanns. Idéer hämtades från Örebro där man tagit fram checklistor för kon-

Möjligheter

”Vi är nog med vår roll. Vi vill inte äga frågan utan är till för att stötta.”

Göran Carlsson, Uppsala brandförsvaret

troll av brandskydd och köpt in mobila sprinkler. Kommunens beställare av vård och omsorg hakade på.

– Vi är nog med vår roll. Vi vill inte äga frågan utan är till för att stötta, sa Carlsson vid räddningstjänsten

Åsa Markström jobbar på kontoret för vård, hälsa och omsorg. I kommunen finns 2 700 personer som har hemtjänst och 16 utförare, varav 15 privata. Att ner på individnivå få igång ett förebyggande brandskyddsarbetet gör sig inte självt.

– Våra mål är att öka kunskapen om förebyggande brandskydd hos personalen, minska risken för personskador och öka medvetenheten hos den enskilde, berättade hon.

Räddningstjänsten utförde riktad utbildning till hemtjänstpersonalen. Den handlade inte om åtgärder vid olycka utan hur man undviker den och utgick från checklistan som modifierats efter lokala behov.

– Vår personals uppgift är att vid hembesök gå igenom listan och göra bedömning om eventuella åtgärder. Det räcker förhoppningsvis. Krävs större åtgärder, exempelvis mobil sprinkler måste ansvarig chef kontaktas. Men vi har köpt in fyra sprinkler nu, det här arbetet är så förankrat, sa Markström.

Hemtjänsten arbetar under sekretess. Vad händer om man anser att räddningstjänsten skulle behöva göra ett besök?

– Då försöker vi nå samtycke med den enskilde. Lyckas vi inte med det blir det svårare.

Göran Carlsson och Åsa Markströms erfarenheter är att nämnderna måste med på banan och att inslag i media varit viktiga.

– Politiker har blivit intervjuade i radio om att detta är bra, då är det svårt för dem att

backa sen, konstaterade Carlsson.

– Det är viktigt att brandfrågorna är avtalsreglerade och använd en referensgrupp för att uppdatera checklistan, sa Markström.

Deras råd är bland annat att bygga broar till andra förvaltningar och var inte rädd att knycka bra idéer från andra, i det här fallet Örebro.

– Och fokusera inte på problem. Vi kör, sen tar vi problemen när de dyker upp. Men det är inte ens säkert att de dyker upp, sa Carlsson.

En vision är att det genom kommunens försorg ska bli lika lätt att låna mobil sprinkler som andra hjälpmedel.

– Vi hoppas också att MSB och Socialstyrelsen kan ta över checklistan och kanske förbättra den för att i framtiden få nationell statistik på arbetet, sa Göran Carlsson.

Passningen skickades till Patrik Perbeck, enhetschef på MSB:

– Inte omöjligt att det går att lösa på något sätt, sa han.

PER LARSSON

Hembesök har räddat liv

Bostadsbolagen i Göteborg har gjort gemensam satsning på brandskyddsinformation i 70 000 lägenheter.

– Vi vet redan att vi räddat liv, bränder och kostnader för dem har minskat, säger säkerhetschef Bo Säljö.

■ 11 fastighetsbolag i Göteborg ingår i koncernen Förvaltnings AB Framtiden med totalt närmare 70 000 lägenheter och 888 anställda.

När nye koncernchefen började för fyra år sedan var hans första fråga:

– Hur är det med brandvarnare?

Det blev startskottet till ett projekt i samarbete med räddningstjänsten och Arbetsförmedlingen där 15 brandinformatörer anställdes.

– Vi rekryterade främst kvinnor med goda språkkunskaper, trodde de lättast skulle bli insläppta i lägenheterna. Nu ser vi att en man och kvinna tillsammans fungerar bättre.

Informatörerna utbildades i brandkunskap, första hjälpen, hot och våld, hyresjuridik, och försäljningsteknik.

Informatörerna behärskade tillsammans 15 språk, informationsmaterial översattes till tio olika språk. Informatörerna går två och två, den ene informerar och den andre sätter upp brandvarnare. Målet är att informationen ska få hyresgästen själv att öka skyddet.

– Hyresgästerna har besittningsskydd, det ska respekteras.

Resultatet har enligt Säljö varit gott. Trygghet och säkerhet ökar för de boende. Ambitionen är att alla lägenheter ska besökas.

– Fastighetsbolagen var inledningsvis inte positiva, men de är nu. Ett bolag stod inför en höjning av försäkringspremien med tolv procent, i stället sänktes den med 16 procent. De kunde räkna hem projektet redan första året.

Om informatörer registrerat riskmiljöer, hur har man hanterat det?

– Lämnat informationen vidare till hyresvärden som då kan göra en besiktning.

PER LARSSON



Robin Lundh och Joakim Högström är snart färdiga med utbildningen i Revinge. De är medvetna om att jobben kanske inte finns runt hörnet, men ångrar inte att de valde SMO. För de tänker jobba som brandmän.

FOTO: PER LARSSON

Vill ha mer operativ träning

■ SMO-elever beredda på tuff arbetsmarknad

REVINGE

Joakim Högström och Robin Lundh tar snart examen från SMO. Vad väntar då?

– För många som går ut är framtiden oviss. Jag vill jobba som brandman och flyttar dit jag behöver för att få göra det, säger Joakim.

■ Hösten 2003 startade den första utbildningen i Skydd mot olyckor (SMO). Dess fördelar och nackdelar har sedan dess varit ett kontinuerligt diskussionsämne.

Tjugofyra7 träffade Joakim Högström, Örebro, och Robin Lundh, Skövde, som läser fjärde och sista terminen i Revinge.

Hur ser de på möjligheter till jobb, och hur ser de på den utbildning de skaffat sig?

Båda vill ha jobb inom räddningstjänsten och är beredda att kämpa för det.

– Men vi är många som utbildas. 240 pumpas ut varje år och de flesta går ut i arbetslöshet. Jag har träffat de som tog examen för fyra-fem år sedan och är arbetslösa än, säger Joakim.

Båda inser att det inte är lyckligt om tiden går utan att få jobb, nya studenter kommer ut med färskare kunskaper och konkurrerar om jobben. Samtidigt ångrar de inte studievälet. De vill ju bli brandmän.

– Det är viktigt att få sommarjobb för att skaffa erfarenhet. Om jag inte får det kan jag tänka mig att flytta till en liten håla och jobba som deltidsbrandman bara för att hålla kunskapen varm, säger Joakim.

– Jag har så starkt intresse att jag är beredd att vänta på rätt jobb, säger Robin.

Innan SMO fanns anställdes brandmän först och utbildades sedan. Nu har fler möjlighet att utbilda sig till yrket. På gott och ont anser Joakim och Robin.

– Jag tycker det är fel att bara betyg gäller som urval. Det borde vara någon form av personlig test, ett lämplighetstest, säger Robin.

Ett hinder för det är sannolikt att utbildningen är bredare

Yrkesvalet klart

”Jag kan tänka mig att flytta till en liten håla och jobba som deltidsbrandman bara för att hålla kunskapen varm.”

Joakim Högström, SMO-elev

och inte bara riktad mot brandmannayrket. Men för Joakim och Robin blir det mest kosmetika.

– När man vid skolstarten frågar hur många som vill bli brandman räcker alla upp handen. Och det finns ju ingen annan utbildning för det. Nu läser vi mycket annat som vi inte får användning av på bekostnad av operativ utbildning som alla elever vill ha mer av. Det är mycket fokus på säkerhetsarbete bakom skrivbordet, säger Joakim.

Behövs inte det också?

– Om man vill behålla det kan vi ges mer operativ träning på bekostnad av egen studietid. Har vi två dagar i veckan för egna studier använder de flesta bara en femtedel av den tiden.

– Utbildningen ger oss en bra grund men man blir som ett kombinationsverktyg, lite bra på allt men inte expert på något, säger Robin.

SMO-utbildningen ska få sin första rejäla översyn. Förutom önskemål om mer övnings-tid tycker Robin och Johan att mycket i utbildningen är bra, att kompetensen på lärarna rakt över är mycket bra.

En mer mallad examination med mindre risk för subjektiva bedömningar tycker de låter vettigt. Betygsskalan i utbildningen är enbart godkänd eller icke godkänd. Robin och Joakim ser gärna en utökad betygsskala.

– Som det är i dag är det svårt att se skillnad på den som är mest ambitiös och den som ba-

ra hänger med, säger Robin.

– Det är svårt att misslyckas. Rent krasst, om man inte är väldigt dålig så klarar man examen. En större skala skulle sporra och det skulle inte gå att bara glida igenom som vissa gör, tycker Joakim.

Hur tror ni bilden av er SMO-elever är hos räddningstjänsterna?

– Jag tror den blir allt bättre, säger Robin.

– De är medvetna om att vi har bra kunskaper men tycker den operativa färdigheten blivit sämre, säger Joakim.

Själva ska de nu söka jobb.

Och de konstaterar att det kan bli både tidskrävande och kostsamt, om man gett sig katten på ett jobb som brandman och är beredd att söka jobb och genomföra tester över hela Sverige.

– Det vore mycket smidigare om det fanns ett test som gäller hos alla, konstaterar Robin.

PER LARSSON

Alla ska bedömas lika

■ Mall för examination – bättre möjlighet förbereda sig

REVINGE

De examinationer SMO-studerande utför ska bli enhetliga.

– Alla ska få samma bedömning oavsett vem som examinerar, säger Christine Petersson, lärare i Revinge.

■ Under den tvååriga utbildningen genomförs ett antal examinationer som måste bli godkända för att studenten ska få sin examen.

Det kan vara att arbeta med losstagnning vid trafikolycka eller att koppla upp och starta en motorspruta.

Men det har funnits synpunkter på att studenterna bedöms olika beroende på vem som granskar examinationen, eller att de inte anser sig fått tydlig information om vad som ska utföras.

– Det har exempelvis kunnat uppstå problem om ansvarige läraren varit sjuk, haft all information i sin dator och sedan någon annan fått hoppa in vid examinationen, säger Christine Petersson.

Därför tas en examinationsmall fram där det framgår vad som ska utföras för att bli godkänd. Läraren ska på en lista kunna pricka av åtgärder allt eftersom de utförs.



Christine Petersson och David Kjellin, lärare i Revinge, ansvarar för arbetet att ta fram en mall för SMO-studenternas examinationer.

FOTO: PER LARSSON

– Lärarna får ett tydligt underlag. Dessutom kan studenterna i förväg se vad de ska kunna vilket ger dem bättre möjlighet att förbereda sig, säger läraren David Kjellin.

I framtiden ska det därför inte spela någon roll om man läser i Sandö, Revinge eller på distans, bedömningen ska bli lika. Christine Petersson och David Kjellin leder arbetet med att ta fram examinationsmallar. Mallarna tas fram i samråd med lärarnas kompetensgrupper för olika ämnen.

Tanken är att mallarna ska

finnas tillgängliga på Cursnet, studenternas egen databas. Med mallarna ska det gå att hämta instruktioner för övning.

Det innebär att studenterna kan planera sitt övande mer och samtidigt får större eget ansvar.

– I dag är det inte tydligt vad de ska kunna och det är en brist. I grunden handlar det här om att kvalitetssäkring, om syfte och mål med utbildningen, säger Christine Petersson.

I arbetet med att ta fram mallar hämtas även synpunkter från räddningstjänster.

– Vi vill att testerna ska motsvara deras behov. De vi pratat med vill att studenterna ska ha fler examinationer.

SMO-studenterna vet i god tid när de har examinationsdag, däremot vet de inte i förväg vad de ska examineras i just den dagen.

– Men examination i ett ämne bör ske samma termin som man läst det, säger David Kjellin.

Ambitionen är att examinationsmallarna ska börja användas till hösten.

PER LARSSON

Översyn av MSBs utbildningar

REVINGE

MSB ska se över alla anslagsutbildningar.

– I första rummet fokuserar vi på SMO-utbildningen, säger projektledaren Thomas K Nilsson.

■ SMO-utbildningen har inte fått någon rejäl översyn sedan starten 2003. Nu är det dags, och avsikten är att man ska fortsätta med övriga utbildningar.

– Det här ska inte bli någon pappersprodukt utan vi ska hämta hem idéer och sedan förankra dem. I mycket handlar det om att förfina och justera det vi har i dag.

Umeå universitet gjorde en utvärdering av utbildningen och lämnade en rad utvecklingsförslag. Med dem som grund börjar MSBs egen översyn.



Thomas K Nilsson

– Synpunkterna i rapporten var kanske inget nytt, de mer bekräftade vår egen uppfattning. Men att en utomstående framförde dem ökade legitimiteten till det vi nu fokuserar på, säger Thomas K Nilsson.

Översynen har delats in i tre huvudområden: styrsystem, pedagogik och utbildningsformer. Om respektive område kan bland annat noteras:

■ Styrsystem

Kurs- och utbildningsplaner och handböcker ska ses över för att få enhetlig och harmoniserande skrivning. Miljö och mångfald ska ses över mer specifikt.

– Vi ska också titta på antagningskraven, så att vi har adekvata och rättssäkra krav.

■ Pedagogik

Pedagogiken och synen på lärande i stort hamnar under lupp, nya riktlinjer och policyer för själva utbildningen ska skrivas.

– Vi ska bland annat se över PBL-metodiken. Den behöver inte användas i all utbildning. Samtidigt ska kompletterande metoder föreslås. Det ska också kartläggas vilka lärarkompetenser vi behöver i framtiden.

■ Utbildningsformer

Reguljär utbildning och distansutbildning ska harmoniseras, teori och praktik i befintliga utbildningar integreras bättre.

– Många vill ha mer praktik, koppling med teori behöver bli bättre.

Möjligheten till flexibla utbildning ska ses över, exempelvis att erbjuda utbildning på annan ort som alternativ till distansutbildning. Simulering är också aktuellt.

– Det är en viktig del i utbildning av piloter, varför skulle inte vi kunna använda oss av det?

Senast 31 december ska översynen redovisas. Utbildningarna i räddningsinsats, räddningsledare och tillsyn ska också ses över, men SMO-utbildningen är prioriterad och de övriga kan komma i ett senare skede.

PER LARSSON

Fotnot: Projektet är initierat av MSBs avdelning för utbildning övning och beredskap, personal i Sandö och Revinge kommer att vara delaktig i arbetet.

Andra vill hyra Revinge åt holländare

■ MSB ska inte sälja utbildning till holländska räddningstjänster längre.

Men nu har andra organisationer antytt intresse att hyra Revinges övningsområde för att i sin tur sälja kurser till holländsk räddningstjänst.

MSB har dock inte tagit ställning i frågan.

– Det har vi inte kunnat eftersom vi inte har fått några konkreta förfrågningar, det här befinner sig mer på idéstadiet, säger chefsjurist Key Hedström.

Rent principiellt anses det inte omöjligt.

– Men det handlar också om det rent facilitetsmässigt finns utrymme att hyra ut.

Sedan det blev känt att MSB Revinge inte längre ska sälja utbildningar till holländsk räddningstjänst har andra visat intresse att helt ta över de holländska kunderna, bland annat Storbritanniens räddningsskola i Moreton-in-Marsh och danska Beredskapsstyrelsen.

122 insatser i 40 länder

■ MSB genomförde förra året 122 internationella biståndsinsatser i 40 länder.

Två större katastrofer ledde till omfattande insatser, 23 stycken efter den svåra jordbävningen på Haiti i januari samt 15 efter stora översvämningar i Pakistan under sommaren.

Vanligaste typen av insats är sekondering av enskilda specialister, oftast inom logistik och transport och på uppdrag från något FN-organ.

Vanligaste uppdragsgivarna var FN:s livsmedelsprogram (WFP), med 25 insatser och FN:s barnfond (Unicef) med 20 insatser.

MSB på Pride

■ MSB deltar tillsammans med Storstockholms Brandförsvår på Pridefestivalen 2-6 augusti med budskapet "Tillsammans för din säkerhet".

I festivaltältet får besökaren tillfälle att lära sig något om sin egen säkerhet och ansvar.

Samtliga räddningstjänster erbjuds att jobba i tältet tillsammans med MSB och Storstockholm.

Forskare: överdriven rädsla för strålning

KARLSTAD

Efter kärnkraftshaveriet i Fukushima tog jodtabletterna slut i Sverige.

– Rädslan för strålning är överdriven och informationen är en stor utmaning när det gäller strålningsrisker.

■ Det säger strålningsforskaren Göran Ågren, Försvarsmakten, som anser att proportionerna gått förlorade efter händelserna i Japan.

– Fukushima en katastrof kanske innanför stängslet och

närområdet, i resten av världen är det en händelse. Man måste hålla proportionerna rätt, man glömmer alla tiotusentals offer för tsunamin för ett fåtal akuta skador och att några drabbats av strålning och ökad risk att få cancer. Det har tappat alla proportioner.

Göran Ågren tror att en förklaring till alarmismen är att strålning är osynlig och lätt att mäta.

– Vi kan mäta doser långt under vad som är farligt för män-

niskan. Problemet är att man inte hinner förklara riskerna på en presskonferens.

– Samer och jägare är de grupper som drabbades mest efter Tjernobyl och är otroligt oroliga, men när man fått prata med dem en kvart inser de att det här är inte så mycket att bry sig om. Man mår sämre av att oroa sig.



Göran Ågren

Han understryker att man inte ska utsätta sig för strålning, men svårigheten är att kommunicera riskerna. Vad betyder en lite ökad risk?

– Varje år dör det 20 000 människor i cancer i Sverige. Efter Tjernobyl räknar man med en ökning av kanske 300 cancerfall på 50 års sikt – och vi kan inte ens säga vilka fall det är.

För den enskilde är risken liten men för populationen som helhet kan man göra beräkning-

ar på ett förväntat antal extra dödsfall.

Den grupp i Sverige som påverkas mest av Tjernobylolyckan är samer.

– Om de fortsatt att äta renkött som de gjorde innan Tjernobyl skulle de komma upp i – inte farliga – men ändå cesium-nivåer som gör att de bör fundera på åtgärder. Nu gör de inte det tack vare stödutfodring av renar.

GUNNO IVANSSON

Dyr sanering efter mjältbrandsutbrott

KARLSTAD

Mjältbrandsutbrottet på en gård i Halland 2008 kostade 60 miljoner kronor. En förklaring till de höga kostnaderna är att smittriskerna överdrevs.

■ Det anser Maria Nöremark, Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, och Therese Westermark, den veterinär som fick ta hand om smittan på plats.

Det var en lördagsförmiddag i slutet av november 2008 som Therese Westermark fick samtal från en bonde utanför Veddice i Halland som berättade att en av hans kor plötsligt dött. De närmast dagarna dog fler kor, men utan typiska mjältbrandsymptom.

När diagnosen var ställd hade 13 kor hunnit dö och övriga 78 kor i besättningen avlivades. De döda djuren kördes till en av de två destruktionsanläggningar som finns i landet.

Smittkällan har inte kunnat fastställas, men man tror att det var fodret. Höet hade bärgats från marker i närheten av Viskan och jord hade följt med.

Mjältbrandsutbrott är ovanliga idag, det senaste var 1981, men under den första delen av 1900-talet hade Sverige över 5 000 konstaterade fall. Förr

grävde man ner kadavren och det pågår ett kartläggningsarbete för att hitta mjältbrandsgrovar. Mjältbrandssporer kan överleva i jord och vatten i över hundra år.

Mjältbrand hos människa kan uppträda i olika former, i huden, i mag-tarmkanalen eller en lungform. Mjältbrand kan behandlas med antibiotika, men vid lungformen är dödligheten hög. Bakterien har använts vid biologisk krigföring och 2001 spreds smittan via brev i USA. Av de 22 personer som kom i kontakt med smittan dog fem trots omedelbar behandling.

Ändå anser Therese Westermark att rädslan överdrevs. Både hon och Maria Nöremark betonade skillnaden mellan att smittas från ett infekterat djur och pulver som avsiktligt preparerats och gjorts lättflyktigt för maximal smitta. Kor är känsligare än människor för bakterien. Therese Westermark hanterade de döda korna men drabbades inte av några symptom.

– Jag och alla andra som varit på gården, ett hundratal personer, sattes på en två månader lång antibiotikakur. Det är extremt ovanligt att människor inandas sporer och inte så lätt att smittas av djur, säger The-

rese Westermark.

Hon får medhåll av Maria Nöremark. Erfarenheter från andra länder visar att det är ovanligt att människor smittas.

– Från humansidan tog man ur arbetarskyddssynpunkt det säkra för det osäkra och satte många människor på behandling. Det är inte alltid det har en lugnande effekt.

Någon större oro hos allmänheten märktes inte. Då var oron större hos Therese Westermarks kollegor och på myndigheterna. Det ledde enligt Maria Nöremark till onödigt kostsam sanering. Efter bränningen anlätades ett företag till att sanera destruktionsanläggningen för sex miljoner.

– Det är en destruktionsanläggning dit det konstant kommer döda djur som man inte vet vad de dött av. Den har inte varit sanerad på väldigt, väldigt länge vilket innebär att man inte vet vad som finns där, säger Maria Nöremark.

Den bästa och billigaste saneringen av gården hade varit att bränna ner ladugården, vilket var på förslag, men det stoppades av räddningstjänst och grannar. I stället byggdes en destruktionsugn på plats till en kostnad av tio miljoner kronor.

GUNNO IVANSSON

”Den översta klossen saknas”

KARLSTAD

– De hot vi inte ens i vår vildaste fantasi kan föreställa oss, de hoten måste vi förbereda oss för. Det säger Åsa Lindestam (s), leddamot i försvarsutskottet.

■ Enligt Åsa Lindestam är det allra största hotet det vi inte ens kan föreställa oss.

– Ingen kunde föreställa sig det som hände i Japan. Trots att man förberetts i många år kunde man inte räkna ut att detta skulle hända. De hot vi inte ens i vår vildaste fantasi kan föreställa oss, de hoten måste vi förbereda oss för.

Om Åsa Lindestam finge bestämma skulle hon satsa på tre saker:

Forskning, utbildning, övning

– Men forskningen måste vara tillgänglig. När jag arbetade som rektor hade jag jättesvårt att förstå varför den forskning som fanns var så oerhört svår att ta till sig för våra lärare. Det kom massor med utredningar och studier, men texten var så svårbegriplig att man nådde inte ut.

Kommunikation

– Hur gör vi så att kommunikationen när alla människor? Även den som inte läser Svenska Dagbladet och DN på morgonen; även den som byter kanal på TVn när det blir

nyheter och även den som sitter med lurar och lyssnar på musik, tar åt sig de frågor vi jobbar med.



Åsa Lindestam

En nationell säkerhetsstrategi

– Jag skulle vilja att vi tillsammans arbetade fram en säkerhetsstrategi för Sverige. Jag har sett sådana i andra länder som är så tydliga att man vet vad som ska hända när det gäller skeenden som vi kan förutse. Tänk om vi kunde göra den så tydlig att alla förstod sin del i ansvaret – det här gör proffsen och det här ska jag göra.

Hon deltog i Samö-KKÖ och väntar med intresse på utvärderingen som hon tror kommer att visa att organisationen har brister vid en stor kris.

– **Självklart gillar jag** att vi sitter tillsammans och resonerar, men sedan måste någon ta ledningen; bestämma väg och säga att så här gör vi. Jag vill det ska finnas en myndighet där det finns en person som säger att vi har det övergripande ansvaret. På något sätt saknas översta klossen i bygget, säger Åsa Lindestam.

GUNNO IVANSSON

Livet med Rakel ska vara enkelt och lätt att leva



Anita Gahlin och Per-Åke Mårtensson, båda MSB, leder projektet "Samordningsforum Rakel". Med Rakel driftsatt i hela landet ska en metodhandbok för samverkan tas fram. – Metoderna finns hos användarna, det är drivet från dem och deras kunskap vi måste använda. MSB måste våga släppa kontrollen, säger Per-Åke Mårtensson.

FOTO: PER LARSSON

STOCKHOLM

Rakel som tekniskt verktyg är utbyggt och i drift i hela landet.

Nu är det metoderna som ska styra utvecklingen.

– Och det ska vara enkelt och praktiskt, inte akademiskt och svårt, säger Per-Åke Mårtensson, MSB.

■ Projektet "Samordningsforum Rakel" som pågår under året har två huvuduppgifter:

■ Nationella riktlinjer för samverkan i Rakel.

■ En metodhandbok för samverkan.

I slutändan handlar det om hur Rakel blir ett smidigt kommunikationssystem som alla vill använda.

– Metoderna finns hos användarna, det är drivet från dem och deras kunskap vi måste använda. MSB måste våga släppa kontrollen, säger Mårtensson som leder projektet.

Nationella kontaktpersoner för Rakel har utsetts i ett 30-tal statliga myndigheter och hos samtliga länsstyrelser efter be-

gäran från MSB.

Kontaktpersonerna ska i arbetsgrupper vara med och forma både riktlinjer och metodhandboken.

– Personerna har ett myndighetsuppdrag, de är företrädare för genomförande av Rakel i sin myndighet, säger Mårtensson.

I vissa andra myndigheter är det få som använder Rakel, men deras medverkan vid en olycka eller kris kan vara väsentlig.

– Det finns mindre expertmyndigheter som är viktiga för helheten, det ska vi komma ihåg. Men det är inte MSB som ska utveckla deras beredskapsorganisationer.

Samtidigt är behoven och kraven på Rakel olika. Vad kräver kommuner? Vad kräver Livsmedelsverket eller Socialstyrelsen? Det är frågor som ska upp i projektet.

– Viktigt är att myndigheter med ansvar för olika sektorer ser sina roller från central till lokal nivå. MSB har ett sektorsansvar, vi ska jobba mot räddningstjänsterna. Det har vi hit-

tills varit dåliga på, säger Per-Åke Mårtensson.

Han konstaterade också att länsstyrelserna är centrala i utvecklingen av Rakel. Det är där samordningen sker på regional nivå.

Första träffen hölls i april, då handlade det om att göra en behovsinventering.

– Utifrån framförda behov ska vi prioritera vad som ska uppnås, säger biträdande projektledaren Anita Gahlin, MSB.

En mängd frågeställningar framfördes av det 50-tal kontaktpersoner som medverkade på träffen. Mycket handlar om talgrupper, vilka som behöver samordnas med vilka i olika sammanhang. Några exempel: hur elbranschen ska samverka med blåljusmyndigheter, samordning kommuner emellan och behov av kontakter mellan tjänstemän på länsstyrelser och kommuner.

Andra exempel på frågor som diskuterades var:

■ Är frivilligorganisationer behöriga användare av Rakel?

■ Det får inte bli så många talgrupper att användaren får

svårt att hitta rätt talgrupp.

■ Samverkan med media bör lyftas fram, Sveriges Radio är en viktig part för att få ut information.

■ Prioritet i nätet måste hanteras. Om det är många i nätet, vem ska då ha förtur?

– Kritiska funktioner i publika nätet måste med i Rakel, exempelvis trygghetslarm och fallarmsfunktioner behöver läggas över, tyckte Peter Stenumgaard, FOI.

En synpunkt som kan växa till ett krav är en behändigare Rakelstation. För att stimulera intresset att använda Rakel behöver det finnas alternativ som i storlek liknar dagens mobiltelefoner.

– Det måste finnas lösningar som gör att alla kan bära den i vardagen, anser Per-Åke Mårtensson.

Hur styrande blir då de riktlinjer som ska tas fram? Kan den som inte följer dem tvingas in i ledet?

– Nej, MSB kan inte peka med hela handen. Men vem vill stå utanför?

■ Vilken fråga anser du är viktig för Rakel?



David Högberg

David Högberg, Jönköpings kommun

– När vi tar fram metodhandboken är det viktigt få fram rätt bakomliggande system och

scenariotänk. Nummerserier och annat, det är sista kvartens arbete. Det är som att tapetsera, göra rätt underarbete och riva gammalt och dåligt. Gör vi rätt underarbete får vi en bra metodhandbok och då blir det ett bra stödsystem.



Jiri Trnka

Jiri Trnka, FOI

– Det är viktigt att diskutera lösningar för det som inte sker så ofta. Belysa vertikal samverkan som kan vara från en statlig myndighet till socialen i

en kommun. Vill vi täcka all kommunikation som kan behövas, då är det viktigt att titta på fler scenarier och hur vi löser samverkan i dem.



Joakim Karlsson

Joakim Karlsson Värends räddningstjänst

– Det är stort fokus på att få med kommunens övriga delar förutom räddningstjänsten. Jag är lite

orolig att trycket från departementet att sälja abonnemang gör MSB till telefonförsäljare och kan överskugga de reella behoven. Det är viktigt att kommunerna skaffar det de verkligen behöver och att MSB ser till behov och inte till antal.

Ska Rakel bli allas instrument ska det inte bara användas i kris utan även i vardagen, vilket har framförts många gånger. På träffen bad en av deltagarna alla närvarande från MSB som hade sin Rakelstation med sig att räcka upp handen. Ingen hand kom upp.

– Den signalen tar jag med mig, sa Per-Åke Mårtensson.

PER LARSSON

Utmaning blev dödsho

En varm och skön sommarkväll förra året begav sig två yngre män, 20 respektive 24 år, till ett vattenfyllt stenbrott på västkusten för att testa sitt mod genom att hoppa från några höga klippor.

Redan det första hoppet från drygt 15 meters höjd slutade med en tragedi. Den yngre av dem, en extremsportare, träffade vattenytan så hårt att han avled.

■ Stenbrottet är beläget vid ett naturområde mellan havet och villabebyggelsen i utkanten av en medelstor stad. Det har ingen förbindelse med havet utan bildar en damm om cirka 100 x 200 meter.

Dammen är omgiven av branta klippväggar och vattenytan är bara åtkomlig med bil på ett fåtal platser. Vattendjupet varierar men är som mest 19 meter.

Stenbrottet exploaterades under 1800 och 1900-talen. Då arbetade där tidvis fler än 100 personer. Numera utnyttjas området främst för friluftsliv som till exempel fågelskådning, bad, klättring, skridskoåkning mm.

De branta klippstränderna skyddas med sten- och betongblock samt med ett nätstängsel som dock är trasigt på flera ställen. Markägare är dels kommunen, dels en samfällighet med ett hundratal fastigheter.

De båda ynglingarna hade rekognoserat platsen som även var känd av dem sedan tidigare. De hade valt ut en klipphylla som de bedömde vara lämplig för uthoppet. Höjden uppmättes senare till 15,3 meter.

Vattendjupet vid nedslagsplatsen bedömdes vara cirka sex meter. Rekommenderade minsta vattendjup vid hopp från hög höjd finns att läsa i Svenska Kommunförbundets "måttbok" för fritidsanläggningar.

Vid hopp från trampolin som är högst 10 meter skall vattendjupet vara minst 4,75 meter. Där står också att läsa: "vid övning av svåra hopp kan inblandning av luft i vattnet göras för att mildra negativa effekter av

felaktiga nedslag i vattnet".

Den omkomne ynglingens äldre kamrat filmade hela hoppet med kameran i sin mobiltelefon. Av bilderna framgår att det handlade om en så kallad mollbergare med underslag. Det vill säga en baklänges rotation som inte hinner fullföljas innan hopparen slog i vattnet.

Kamraten som filmar uppfattar att tjugoåringen först kom upp till ytan och var blodig i ansiktet men sedan sjönk igen och försvann.

Ett ungt par som befann sig en bit därifrån bevittnade händelsen och slog larm samt hjälpte till att söka efter hopparen.

Av en tillfällighet var räddningstjänstens vattendykarehet redan i närheten och snabbt på plats. På bara några minuter kunde de lokalisera och bärga hopparen. Hjärt- och lungräddning (HLR) påbörjas genast men allt var förgäves.

Vattendjupet på nedslagsplatsen uppmättes senare till cirka sex meter. Några lösa föremål eller annat som hopparen kunde ha slagit i kunde inte upptäckas.

Efter genomförda undersökningar gav Rättsmedicinska avdelningen i Lund följande utlåtande:

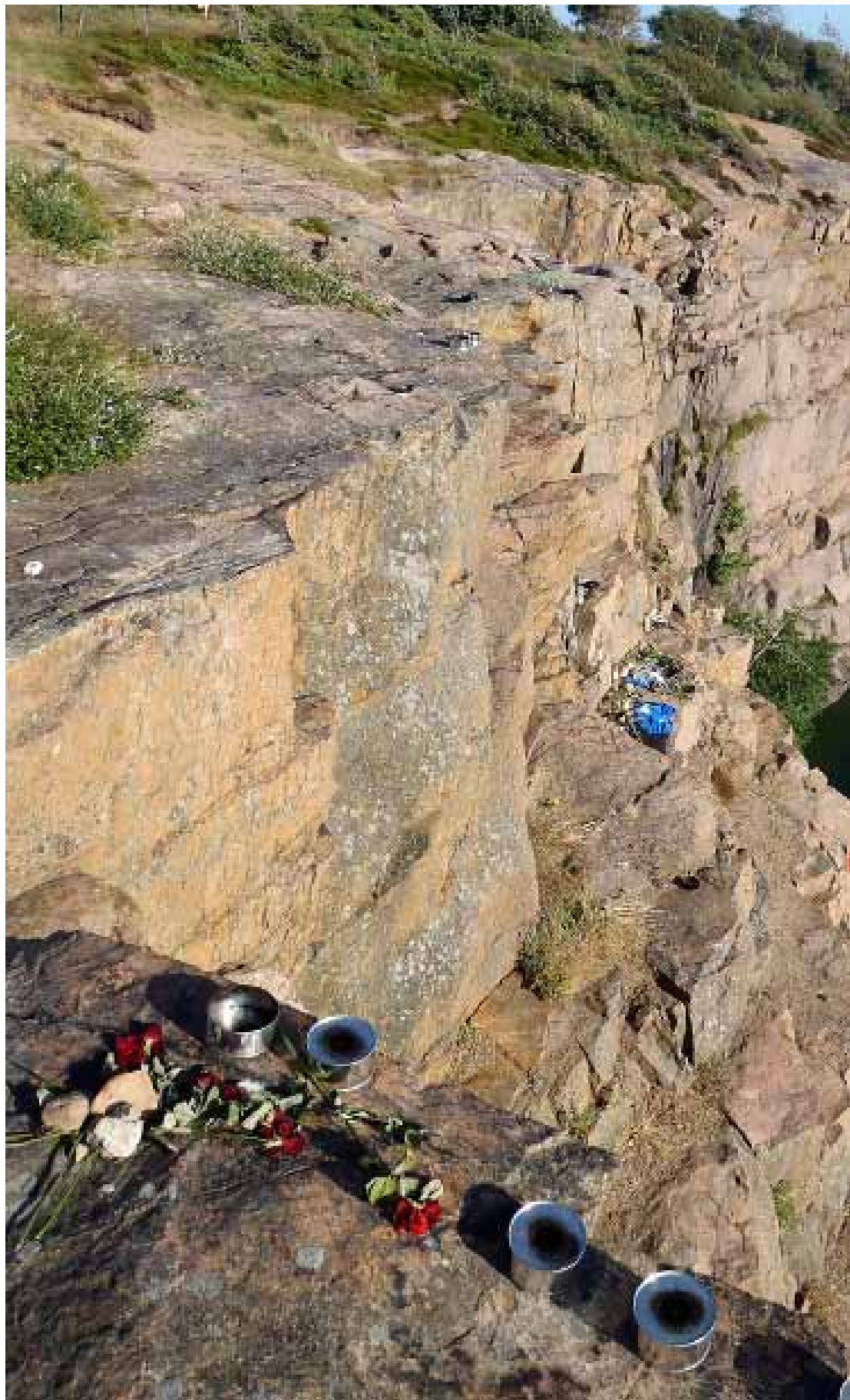
■ Den döda kroppen har utbredda stötskador i lungorna och omfattande lungblödningar.

■ Undersökningsfynden talar starkt för att dödsorsaken var de uttalade stötskadorna i lungorna ensamma eller i samverkan med drunkning.

Trots stor lokal uppmärksamhet om dödsolyckan i stenbrottet larmades räddningstjänsten till samma plats bara tre veckor senare.

En 45-årig man hade hoppat från ännu högre höjd och landat fel i vattnet. Han klagade på smärtor i bröstkorgen och buken men röntgenundersökning visade inga inre skador och efter ett par dagar fick han lämna sjukhuset.

Artikeln bygger på en rapport av Magnus Rydberg vid räddningstjänsten.



Klippan vid stenbrottet efter dödshoppet. Bara tre veckor senare skedde en ny olycka efter hopp.

pp

Answaret för säkerheten

Kommunen är delägare i den fastighet där det gamla stenbrottet är beläget och man är väl medveten om den verksamhet som pågår där varje sommar.

Sedan 2002 finns ett stängsel som omringar hela stenbrottet. Sedan dess har kommunen lagat skador på stängslet vid minst 40 tillfällen. År 2009 gjordes en omfattande renovering där staketet ersattes med ett nytt.

Tyvärr hjälpte det inte. Varje år sker skadegörelse av staketet på framför allt på de platser som är populära bad- och hoppställen. Det har blivit en tradition bland ungdomarna att träffas och bada vid det vattenfyllda stenbrottet.

Information om var det går att hoppa från hög höjd sprids på Internet genom bland annat YouTube och Facebook.

Ansvar för räddningsinsatser

■ Juridiskt sett har kommunen och dess räddningstjänst ansvar för insatser vid drunkningsolyckor till vattendrag som sjöar, åar, hamnar och dammar samt vattenlinjen närmast kusten.

Sjöfartsverket har ansvar för räddningsinsatser till havs. Vid strandnära olyckor till havs sker normalt en dialog mellan SOS Alarm och båda de nämnda organisationerna. Det skadeförebyggande arbetet följer motsvarande rutiner.

Faktorer som påverkar faran

■ Fara för hälsan vid höga hopp i vatten beror bland annat på höjden, islaget, tekniken och hopparens hälsa och fysiska styrka.

Hastigheten ökar med höjden på hoppet.

Vid rimliga hopphöjder som från till exempel ett hopptorn i en simhall räknar man med att en kropp som dyker mot vattenytan endast påverkas av jordens gravitation utan större inverkan av luftmotståndet.

När fallhastigheten blir större ökar luftmotståndets inverkan. Det fallande föremålet slutar att accelerera och fallhastigheten stabiliseras.

En människa som faller fritt får en gränshastighet på cirka 50 m/s (180 km/h). Detta uppnås efter ett fall på cirka 125 meter.

Rättsmedicinalverket har sammanställt vilka skadefall som under de senaste tio åren har drabbat människor som hoppat/fallit från hög höjd med islag i vatten.

Tyvärr saknar tabellen information om hur islaget i vattnet har varit men uppgif-

tyvärr fanns vid olyckstillfället inga varnings- eller informations skyltar om hur man ska bete och förhålla sig i området.

Skyltar med text enligt vidstående bild sattes upp dagen efter olyckan. Samtidigt publicerades en längre varningstext på kommunens hemsida.

Den olycksdrabbade kommunen är en av de få där räddningstjänsten fortfarande har beredskap med vattendykare. Även tillfällighet befann sig styrkan dessutom i närheten och kunde ingripa osannolikt snabbt. Tyvärr påverkade inte detta utgången av olyckan.



Brand bakom braskamin

VAD?

Villabrand

VARFÖR?

Felmonterad braskamin

■ I samband med utbyggnad och renovering av en äldre villa för nästan 20 år sedan installerades en braskamin.

Då och då eldade familjen i kaminen utan att det uppstod några problem. Men under den senaste vintern, som var ovanligt kall, användes braskaminen mera frekvent.

En kylig februarikväll hade familjen eldat ovanligt mycket. Vid 20.30-tiden kände de röklukt. När de undersökte orsaken upptäckte de att det trängde ut rök från en vägg på baksidan av kaminen.

Räddningstjänsten larmades och var enligt loggen på SOS på plats efter sju minuter.

Trots att familjen under tiden försökt att bekämpa branden hade den spridit sig så att träväggen bakom kaminen nu brann med öppna lågor.

Räddningstjänsten använde vatten från fordonens tank och släckte försiktigt med hjälp av skärsläckare. Utrymmet bakom braskaminen frilades liksom delar av bjälklaget mot övervåningen. Brandrök ventilerades ut.

Restvärdesledare kallades till platsen och såg till att de drabbade fick en tillfällig bostad. Följdsador på villan förebyggdes genom fuktrensning och extra värmetillskott med elektriska element.

Brandförsvarets olycksutredare kunde snabbt konstatera att bakre delen av braskassetten varit placerad alltför nära brännbara byggnadsdelar.

Träväggen var visserligen försedd med ett tunt lager av tändskyddande beklädnad, men det horisontella avståndet mellan eldstaden och de brännbara delarna uppgick till endast några få centimeter.

I samband med att eldstaden använts hade det genom åren uppstått en långsam kolning, så kallad pyrolys, i träväggen. Den ovanligt intensiva eldningen den senaste vintern fick så småningom branden att blossa upp.

En tid efter branden togs förnyad kontakt med den drabbade familjen. Det framkom att de fortfarande bodde i en tillfällig bostad. Saneringsarbetet pågick och deras eget hus bedömdes inte vara återställt förrän någon gång efter våren.

Det innebär att efter en relativt lindrig brandskada tar det cirka fyra månader att sanera och återuppbbygga en bostad.

ULF ERLANDSSON

Artikeln bygger på en rapport av Lars-Olof Bergman, Storstockholms brandförsvär.

2

ERFARENHETER

1 Avståndet mellan en eldstad och närmaste brännbara byggnadsdel skall uppgå till minst 250 mm. I det aktuella fallet bedöms avståndet ha varit endast 10-30 mm.

2 När en gipsskiva upphettas till över 50 grader avgår det bundna vattnet och gipsskivan sintrar. Detta innebär att dess funktion som tändskyddande beklädnad upphör att fungera.

Läs mer på tjugofyra7.se

Vill du ha fler erfarenheter?

De finns – på webben.

Ulf Erlandsson levererar kontinuerligt nya erfarenheter på vår hemsida.

Läs mer på:

www.tjugofyra7.se

Ulf Erlandsson, brandingenjör, medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av rapporter ur MSBs brand- och olycksutredningsprogram.

Erlandsson tar gärna emot synpunkter och tips.

KONTAKT



Ulf Erlandsson

tel. 070-542 92 51

epost: ulf.erlandsson@msb.se



Under Samö-KKÖ spelades det upp en ytterst allvarlig situation, men statsministern lät en presssekreterare representera landets högsta ledning vid presskonferenserna. Vid svåra situationer finns inte ansvariga ministrar där, skriver Anna-Lena Sörenson (s).

Regeringen tar inte sitt ledningsansvar

KRISLEDNING

Under senare tid har en rad extraordinära händelser, som hade kunnat få förödande konsekvenser, inträffat. Händelser som skapat förvirring, spekulationer och mycket oro bland människor. Om händelserna hade fått en annan utgång, hade dessa kunnat skapa kriser och satt vårt samhälle under stora påfrestningar.

Jag tänker på bombattentatet i Stockholm i december, den planerade terrorattacken på journalister i Köpenhamn och utvecklingen i Egypten. Vid samtliga tillfällen har vi saknat ett tydligt ställningstagande från landets högsta ledning. Regeringen har varit näst intill osynlig. Statsministern har uttalat sig sent eller inte alls.

Som ledamot av riksdagens försvarsutskott hade jag förmodligen att bevista delar av den stora kärnkraftsövningen Samö-KKÖ. Jag kunde inte undgå att imponeras av hur professionellt och effektivt alltting sköttes och det var slående med vilken entusiasm och engagemang alla deltagare ägnade sig åt uppgiften.

Vi folkvalda som var där förvånades dock över att den styrande borgerliga alliansens ledamöter lyste med sin frånvaro större delen av de båda dagarna.

Iögonfallande var också att regeringens medverkan sakna-

des i övningen. Flera experter, både svenska och utländska, som deltog i övningen, framhöll hur avgörande det är vid krissituationer av den här omfattningen, att myndigheterna och krisledningen ett ansikte utåt mot en oroad och förvirrad allmänhet. Att någon stiger fram och visar att man är beredd att ta ansvar redan från början. I min värld kan den rollen bara tas av dem som i allmänna val har fått förtroende att styra landet och av deras främste företrädare nämligen statsministern.

Vid riksdagens frågestund ställde undertecknad en fråga till försvarsminister Sten Tolgfors. Frågan rörde regeringens roll i krissituationer och tog sin utgångspunkt i Samö-KKÖ.

Övningen spelade upp en ytterst allvarlig situation, som började med en ispropp i kylvattensystemet i en av reaktorerna i Oskarshamn kärnkraftverk och som eskalerade till en tänkt härdsmläta, åtföljt av radioaktivt utsläpp och akut brist på elektricitet i stora delar av landet.

Härdsmlätan inträffade vid nio-tiden på morgonen efter den första händelsen och klockan 16.00, när övningen avslutades hade, vad jag förstår, statsministern fortfarande



Anna-Lena Sörenson

de inte uttalat sig. Den presskonferens som hölls under dagen leddes av generaldirektören för MSB. Kompetent, initierad och trogen sitt uppdrag att stödja koordination och samverkan mellan alla 26 inblandade myndigheter men knappast en symbol för Rikets ledning, känd av allmänheten och en samlande kraft för nationen.

I min fråga till försvarsministern påpekade jag att den politiska ledningen över huvudtaget inte var representerad. Detta irriterade ministern som hävdade att politiken visst var representerad – i form av hans statssekreterare! Tror någon att svenska folket skulle nöja sig med att en statssekreterare satt vid rodret i den mest allvarliga situation man kan tänka sig? Smällkall vinter, fullt av snö på vägarna, ingen el, ett radioaktivt moln över Småland och då uttalar sig en generaldirektör för en myndighet som inte har ledningsansvar och regeringens representeras av en statssekreterare.

Det finns ett mönster. Vid svåra situationer finns inte ansvariga ministrar där. Man måste fråga sig om detta är utslag av ren försummelse, eller slarv eller om det är en uttalad strategi från regeringens sida.

ANNA-LENA SÖRENSEN
ledamot av
riksdagens försvarsutskott (s)

Brandskyddet måste få kosta

BRANDSKYDD

Den centrala myndigheten för brandskyddsfrågor, myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) publicerade nyligen en vision för brandskyddet:

”Ingen i Sverige ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand”.

Det sker ungefär 25 år efter att Trafiksäkerhetsverket kom ut med sin nollvision. Vad skiljer då dessa visioner åt? Jo trafiksäkerheten får kosta pengar.

Inledningsvis försökte man, precis som MSB nu gör, att förändra folks attityder genom informationskampanjer och liknande åtgärder. Man insåg snabbt att detta inte gav önskad effekt. Då började man i stället att fokusera på att lindra verkningarna av trafikolyckor. Och antalet omkomna i trafiken har inte varit så lågt som nu sedan i början av 1900-talet.

Brandskyddet har inte samma positiva utveckling. Tack vare bättre statistik har vi kunnat konstatera att minst 90 procent av dem som omkommer eller skadas av brand gör det i sina bostäder, inte i skolorna. Trots det har det fortsatt att dö ungefär 120 personer i bränder varje år.

Vad kan vi göra då?

Det finns utrustningar som till relativt låg kostnad skulle kunna rädda liv vid bostadsbränder men det saknas finansiering. Tillför pengar för brandskyddsutrustning till bostadsanpassningsprogrammet. Det borde vara lika naturligt att få ett anpassat brandskydd som att handikappanpassa en bostad.

Den vanliga köksspisens är en vanlig orsak till bränder,



om vi jämför med bilindustrin skulle det inte få säljas en enda spis i Sverige om den inte var utrustad med en spisvakt som automatiskt stänger av den om brandfara hotar.

Det finns brandvarnare som man ansluter till bostadens fasta elsystem och som har batteribackup vid strömavbrott men Boverket är inte moget att föreskriva om sådana, det räcker alltså fortfarande med den vanliga batteridrivna brandvarnaren som vi vet bara fungerar i 40 procent av bostäderna.

Det finns flyttbara sprinkleranordningar som på ett enkelt sätt kan installeras i en mindre bostad för en kostnad av mindre än 40 000 kronor.

En boendesprinkleranläggning kostar i installationskedet nästan lika mycket som en golvbeläggning med plastmatta. Det anses vara för dyrt. I Scottsdale i Arizona har man lång erfarenhet av boendesprinkler. Ingen människa har omkommit i en bostad som hade sprinkler. I Wales och i USA är det sedan årsskiftet föreskrivit i lag att alla nya bostäder ska ha sprinkler. När drar den svenska strutsen upp huvudet ur sanden?

På samma sätt som staten tillfört och tillför pengar för en ökad trafiksäkerhet måste det tillföras pengar för aktiva brandskyddsåtgärder till de av våra medmänniskor som lever med en förhöjd risk för att omkomma eller bli skadade vid bränder i sina bostäder. Vi vet idag vilka dessa kategorier är men det saknas medel. Hjälp oss!

ANDERS BRODELL
Brandingenjör
Värends räddningstjänst

Snålar
”En boendesprinkleranläggning kostar i installationskedet nästan lika mycket som en golvbeläggning med plastmatta. Det anses vara för dyrt.”

Hur marknadsförs SMO?

UTBILDNING

■ Det pratas mycket om räddningstjänsternas syn på SMO-utbildningen men i stort sett inte alls om hur brandskyddsföretagen ser på utbildningen.

Jag gick ut SMO 2007 och har hunnit jobba som brandman ett par år, men har nu sökt jobb hos lite olika brandskyddsföretag.

Döm om min förvåning när jag märkte att företagen överhuvudtaget inte är intresserade av oss SMO-utbildade. Med undantag för Anticimex, som resonerar helt tvärtom, anser alla brandskyddsföretag jag varit i kontakt med att om du ska jobba med brandskydd ska du antingen vara brandingenjör eller säljare.

Den här utvecklingen känns väldigt skrämmande. Brandskyddsföretagen verkar mest intresserade av att sälja på sina kunder så mycket brandskydd som möjligt istället för att ha kompetent, utbildad personal. Min åsikt är att det så småningom kommer slå tillbaka på det generella brandskyddet eftersom de företag som inte bara ser dollar-tecken när de åker ut till sina

kunder kommer att få svårt att överleva.

Min fråga till MSB är: Hur marknadsförs SMO-utbildningen till de privata brandskyddsföretagen?

TOMAS GARDELL
SMO5

MSB svarar:

■ SMO-utbildningen har funnits sedan 2003 och har hunnit bli känd bland potentiella arbetsgivare inom räddnings- och säkerhetsområdet, både inom offentlig och privat verksamhet.

Utbildningens tredje termin genomförs som Lia (lärande i arbete) och är uppdelat i två perioder, på vardera tio veckor. Den ena är riktad mot den kommunala räddningstjänstens område och genomförs på en kommunal räddningstjänst. Den andra är inriktad mot systematiskt säkerhetsarbete och förläggs inom kommunal, statlig eller privat verksamhet.

Vi har inte gjort någon särskild marknadsföring till privata brandskyddsföretag. Vi har däremot tagit fram en folder "Erbjud praktik inom systematiskt säkerhetsarbete till studerande på utbildningen Skydd mot olyckor" som den

studerande kan ta med sig till arbetsgivaren på sin Lia-plats. I foldern beskriver vi utbildningen, hur Lia fungerar, hur de studerande kan bidra till säkerhetsarbetet på arbetsplatsen samt vad som krävs av en Lia-handledare.

Det finns ett stort urval av företag och organisationer som har haft nytta av att SMO-studerande bidragit med sina kunskaper och utbytt erfarenheter med arbetsplatsen under sin Lia-period. Således är den SMO-studerande den bästa marknadsföraren mot tänkbara/blivande arbetsgivare när denne gör sin Lia på olika verksamheter.

Vår uppmaning till de studerande på SMO är att vara aktiva och noggrant välja sin Lia-plats genom att söka sig till verksamheter där de själva skulle kunna tänka sig att arbeta i framtiden. Vi har några goda exempel på studerande som gjort sin Lia inom systematiskt säkerhetsarbete på företag de senare fått anställning. Det gäller både brandskyddsföretag som andra verksamheter.

TARJA NYSTRÖM
Utbildningsenheten

Kan jag straffas för mitt agerande?

LOSSTAGNING

■ Vid trafikolyckor händer det att räddningstjänsten klipper av taket på bilen för att underlätta urtagning av skadad person. Ibland kan det tyckas onödigt. Speciellt när den skadade ser ut att må bra och säkert själv kan gå ur bilen.

Bilen som den skadade sitter i kanske inte ens har varit inblandad i olyckan. Till exempel det kan regna ute eller vara kallt och blåsigt, och någon vänlig själ som stannat för att hjälpa till tycker att "de kan sitta i min bil tills hjälpen kommer".

Om jag då, som vet vad som kan hända, informerar den skadade eller personen som äger/körde bilen, vad som kan hända med bilen om personen sitter kvar när ambulans anländer, det vill säga att de

klipper sönder den. Om, personen då reser sig (utan min hjälp) och lämnar bilen, vad kan hända sedan? Visst, en skada skulle kunna förvärras, men risken är väldigt liten.

Kan jag som privatperson bli åtalad för att jag informerat personen om vad som kan hända med bilen om han sitter kvar?

Kan jag som räddningstjänstpersonal "straffas" för mitt agerande; ej följt räddningstjänstens rutiner?

Jag kan tänka mej att personen kan anmäla mej för vållande till skada om skadan förvärrats av mitt agerande.

Men. Kan sjukvårdspersonal (ambulanspersonal) anmäla mej? Jag tycker nämligen att det inte allt för sällan är ett överdrivet beslut av sjukvårdsledaren. Jag kan förstå att sjukvårdsledaren vill ha ryggen fri om den ska-

dade drabbas av komplikationer efteråt.

Och vem ersätter fordonet om det bara är halvförsäkrat? Vem betalar självriskan om bilen är helförsäkrad?

Finns det bevisat att någon blivit mer skadad av själva förflyttningen ur ett fordon? Förr fanns inte möjligheten att klippa och då togs de skadade ut på annat, säkert sätt.

THOMAS

Välkommen att tycka till!

■ Alla är lika välkomna att delta i debatten. Men skriv kort, max 3 500 tecken (inkl mellanslag).

E-post: redaktionen@tjugofyra7.se

Postadress: Min Åsikt, Tjugofyra7, L.259A, 651 81 Karlstad.

Manusstopp för nästa nr: 29 augusti.

Barents Rescue övar dammbrott

En internationell katastrofinsats – i Sverige.

Det är vad övningen Barents Rescue mynnar ut i.

■ Barents Rescue bygger på samverkan mellan Norge, Finland, Ryssland och Sverige. I september inträffar ett stort dammbrott i Luleälven som Sverige inte klarar utan hjälp utifrån. Det är huvudscenariot i årets övning som genomförs i Norrbotten 18-23 september.

– Vi är bra på att skicka hjälp, men har egentligen aldrig tagit emot internationell hjälp i större skala, säger övningsledaren Lars Hillerström.

Ovanan att som land bli hjälpt har medfört att man börjat kika på hur internationellt stöd inverkar på bland annat lagstiftningen.

– När vi hade upptäckt 170 lagar och regelverk som påverkas slutade vi leta.

Barents Rescue arrangeras vartannat år och turnerar runt i de fyra länderna. Under övningens sista dagar i september som bland annat innehåller fem fältmoment beräknas 1 500 personer från ett 60-tal myndigheter delta.

Det är finalen. Innan de internationella styrkorna anländer har redan fem övningar genomförts. Faktum är att Barents Rescue redan har startat.

– I april genomfördes en övning kring regional samverkan där konsekvenserna av ett stort dammbrott i Norrbotten diskuterades.

Fortsättningen ser ut så här:

8 juni – konferens med representanter för regering och departement från de fyra länderna. Konsekvenserna av internationell hjälp, hur det påverkar lagar, ska diskuteras.

13 september – dammbrott i Luleälven. Hela larmkedjan från haveriplatsen till regeringskansliet testas. Larmet går även till övriga länder

14 september – beslutsövning. Länsstyrelsen har tagit emot larm och åtgärder måste vidtas. Begäran om hjälp går till MSB som begär internationell hjälp.

Dessa två dagar arbetar övningsdeltagarna på ordinarie arbetsplatser.

14 september – krisledningsövning i Norrbotten. Vilka åtgärder behövs när invånare längs Lule älv måste utrym-

mas till andra kommuner och län? Vad händer i Luleå när stora delar av staden riskerar hamna under vatten? Länsstyrelsen leder övningen mot kommunerna där många är på fötter.

18-19 september – den stora övningen har börjat. De första dagarna testas mottagande av internationella styrkor, exempelvis gränspassage och förenklad tullklarering.

20 september – utbildningsdag där yrkesgrupper från de fyra länderna träffar varandra. Utbyte bland annat för räddningstjänst, polis, sjukvård.

21-22 september – Krisledningsövning. Fem dagar efter dammbrottet. Fortfarande extremt höga flöden på många håll, samhällen ska återställas. Internationell hjälp anländer. Samtidigt inträffar svåra olyckor som konsekvens av dammbrottet. En tågolycka med 150 skadade, raserad industrilokal, ammoniakutsläpp, transporttunnel under kraftverksdamm rasar, samt en bussolycka.

– Fältövningarna ska vara så komplexa att de kräver internationell samverkan. Det blir som en internationell katastrofinsats. Den stora tågolyckan kräver mycket resurser, bland annat kommer 50-talet skadade norrmän flygas till Bodö och sedan vidare till Oslo.

PER LARSSON

Boilex och Skagex övar oljeutsläpp

Boilex i Nynäshamn och Skagex i Oslofjorden är ytterligare två större övningar som genomförs i september Båda har fartygsolyckor med oljeutsläpp i scenariot.

■ MSB, Kustbevakningen och en rad räddningstjänster står bakom Boilex 27-29 september där huvudsyftet är att östersjöländerna ska kunna hjälpa varandra vid oljeolycka som hotar kusten. I Boilex hotas hela kuststräckan från Gävle till Söderköping. Övningen ingår i ett EU-projekt.

Skagex arrangeras av Norge 7-8 september och har danska och svenska medverkande. Scenariot är en skeppolycka med brand och påföljande oljeutsläpp.

Nyutgivivet från MSB

➔ Rapporter, broschyrer, läromedel med mera från MSB. Publikationen är gratis om inget pris anges.

Att hantera översvämningsproblematik

Boken tar upp exempel på hur översvämningsproblematiken kan hanteras. Exemplet presenterades på fyra seminarier som Nationell plattform genomförde under 2010.

Best nr: MSB 238 – april 2011.

Vägledning för arbetet inom samverkansområden

För att förebygga och hantera kriser måste myndigheter/organisationer med ansvar för samhällsviktiga verksamheter samverka. Vägledningens syfte är att vara stöd för strukturerat arbete, den ger även referenser och upplysningar och källor för fördjupningar inom olika områden.

Best nr: MSB 227 – februari 2011.

Ingen ska omkomma eller skadas till följd av brand

Broschyr och populärversion om nationella strategin mot dödsbränder.

Best nr: MSB 260 – april 2011.

Årsberättelse 2010

MSBs årsredovisning i text och siffror.

Best nr: MSB 241, februari 2011.

Evaluation of Exercises

Handbok på engelska som beskriver hur övningar inom krisledning kan bli utvärderad. Tidigare utgiven av KBM.

Best nr: MSB 244 – mars 2011.

Brandsäker camping

Broschyr med tips och råd om säkerhet till campinggäster.

på franska:

Best nr: MSB 217 – nov 2010.

på spanska:

Best nr: MSB 218 – nov 2010.

Verksamhetsberättelse 2010

Årsredovisning nationella plattformen för arbete med naturolyckor.

Best nr: MSB 239, mars 2011.

Annual report 2010

Redovisningen på engelska.

Best nr: MSB 240, mars 2011.

Filmen om Rakel

DVD med informationsfilm om Rakel.

Best nr: MSB 235.

Research for a safer society

Broschyr på engelska med sammanfattning av MSBs forskningsprogram fram till 2013.

Best nr: MSB 226 – dec 2010.

Så här beställer du

Ange beställningsnummer samt din adress.

Fax: 010-240 56 05.

E-post: publikationsservice@msb.se

Postadress: MSB publikationsservice, L 124, 651 81 Karlstad.

Det går också att beställa, alternativt ladda ner, via hemsidan, www.msb.se



MORA



Räddningstjänsten

Brandinspektör

För mer information besök vår hemsida: www.mora.se/jobb.

Sista ansökningsdag 2011-06-01

Din ansökan gör du via www.offentligajobb.se

AAK
AAK söker till anläggningen i Karlhamn
Säkerhetschef
Läs mer om befattningen på www.aak.com



Räddningstjänsten
Gislaved – Gnosjö
söker

Förebyggare

Dagtidstjänst med huvudinriktning mot myndighetsutövning och extern information. Viss utryckningstjänst delar av året.

Läs mer på www.gislaved.se



Verksamhetsansvarig – övning

Du kommer att samordna övningens verksamhet genom att initiera, planera, genomföra och utvärdera övningar för att öka krisberedskapsförmågan i ett regionalt, nationellt och internationellt perspektiv.

Läs mer på www.msb.se/jobb

MSB utvärderar, tillsammans med andra, individens och samhällets förmåga att förebygga, hantera och lära av olyckor och kriser.



Brandkåren Attunda
söker brandingenjörer för
utveckling och arbetsledning

Läs mer om tjänsterna på
www.brandkaren-attunda.se/ledigatjanster



En brandingenjör sökes till kreativt Umeå

Vårt mål är att bidra till ett tryggt och hållbart samhälle. Vill du vara med och utveckla brandförsvaret i en av Sveriges mest expansiva kommuner?

➔ www.umea.se/jobb

UMEÅ VILL MEL



GÄLLIVARE- Brandingenjör & Insatsledare

Vi söker dig som vill vara delaktig i utvecklingen av morgondagens räddningstjänst och som är kreativ, självtändig och drivande.

Sista ansökningsdag: 2011-06-17
Läs mer på www.gallivare.se/ledigajobb





Mälardalens Brand- och
Räddningsförbund (MBR)
söker

Två heltidsbrandmän

En för tillsvidareanställning med huvudsaklig inriktning mot extern utbildning och övrigt förebyggande arbete, samt utryckningstjänst i form av beredskap och jour.

Den andra tjänsten är ett vikariat och kommer mestadels att omfatta skift-tjänstgöring med därtill hörande arbetsuppgifter.

Information om tjänsterna finns på vår hemsida www.mbrf.org.

Informationen kan även fås genom kontakt på telefon 021-39 82 00.

Ansökan skall ha inkommit senast 3 juni 2011.



Medelpads räddningstjänstförbund verkar för trygghet och skydd för närmare 125,000 kommuninvånare i våra tre medlemskommuner Sundsvall, Timrå och Ånge på en yta om över 7000 km². Vår riskbild för förbundsområdet är komplex med hårt trafikerad infrastruktur, två stora genomströmmande älvar, samhällsviktiga industrier och stora publika lokaler. För att lyckas med vårt jobb finns vi idag på 11 orter med heltidsstyrkor i Sundsvall och Timrå. Hos oss arbetar närmare 280 personer (110 heltid, 170 deltid).

Brandingenjör

till Medelpads räddningstjänstförbund

Vi söker brandingenjör/biträdande avdelningschef till vår räddningsavdelning

Tjänsten har stort fokus på att utveckla räddningstjänstens operativa förmåga,

Sista ansökningsdag

2011-06-01

Kontakt:

Tomas Öhrn, chef Räddningsavdelningen

060-13 58 10, 070-663 39 67

Läs mer om tjänsten på vår hemsida

www.raddning.info

Erfaren brandingenjör



COWI är ett ledande konsultföretag i hela Europa. Vi är ledet av 8000 medarbetare, varav 600 i Sverige. Vi arbetar på alla nivåer över hela världen inom arkitektur, infrastruktur, byggande & fastighet samt MEP.

Vi söker ut Brandingenjör

Du kommer till ett ledande internationellt företag som erbjuder ett utmanande och utvecklande arbete. Du kommer även att utöva ditt ansvar i ett stort och varierat arbetsområde.

Du har högskoleutbildning som brand- eller släckingenjör och har flera års erfarenhet från brandverksamhet i privat, statlig eller kommunal verksamhet.

Kontakt: Elvan Andersson

Enheten för Brandverksamhet, tel: 010-652 13 30

COWI

Länsstyrelsen i Örebro län

Är du intresserad av
samhällets skydd mot olyckor?

Vi söker en handläggare.

Välkommen med din ansökan senast 1 juni.



Läs mer om tjänsten på
www.lansstyrelsen.se/orebro

Länsstyrelsen
Örebro län



Mjölby Kommun



Räddningschef till Mjölby och Boxholm

Läs mer och sök tjänsten på www.poolia.se
referensnummer 26700.

Vi söker en

Säkerhets- specialist

En viktig roll för företagets säkerhet

Det är en spännande och utvecklande tjänst inom en enhet som är strategisk viktig för företaget och vars arbete värderas mycket högt.



Läs mer om tjänsten och ansök
på www.okq.com/ledigajobb

NYTT OM NAMN

■ **Lars Anderman** lämnar

Attunda där han varit processledare för Förberedda och genomföra insats och blir från 1 juni ny räddningschef i Norrtälje.

■ **Björn Johansson**, brandingenjör, lämnar MSB för tjänst vid räddningstjänsten Karlstadsregionen från 1 september.

■ Brandskyddslaget har rekryterat till kontoret i Stockholm: **Gunnar Wikholm** kommer närmast från Säkerhetspartner Norden AB; **Ingemar Lindahl**: från Södertörns brandförsvär; **Viktor Wahlsten** nyexaminerad brandingenjör från Luleå; **Pierre Wahlqvist** nyexaminerad inom riskhantering.

■ **Ulf Andersson** är ny räddningschef i Finspång. Han har tidigare varit räddningschef i Markaryd.

■ **Ingemar Idh** är ny räddningschef i Mönsterås. Idh var tidigare ställföreträdande räddningschef i Oskarshamn.

■ **Elisabet Falemo**, 52, tillträdde som ny generaldirektör för Elsäkerhetsverket 1 maj. Hon är civilingenjör har tidigare bland annat varit statssekreterare vid miljödepartementet och överingenjör vid Storstockholms energi AB. Tidigare generaldirektören **Magnus Olofsson**, 45, är numera vd för Elforsk AB

Annonsera i Tjugofyra7



Ska du rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i. **Nästa nummer:** Nr 11 kommer ut 16 september.

Annonsbeställning: förhandsbokning senast 29 augusti, färdigt manus senast 5 september.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

PRISER

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42,2 mm; 2 spalter 88,4 mm; 3 spalter 134,6 mm; 4 spalter 180,8 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.



GISLAVEDS
KOMMUN



INTEND

Räddningstjänsten söker RÄDDNINGSCHEF

För mer information besök vår hemsida www.intendab.com eller kontakta Ivan Modulin, INTEND, 036-342060.

Ansök via www.intendab.com senast den 31 maj.

Läs mer om Gislaveds kommun på
www.gislaved.se



För att underlätta rekryteringen av deltidare har räddningstjänsten i Gislaved-Gnosjö startat språkutbildning för brandmän. Dorota Vestlund från Gnosjöandans kunskapscentrum går tillsammans med styrkeledare Thomas Svensson igenom uttalen i den skrivna dialogen inför en rökdykningsövning.

FOTO: GUNNO IVANSSON

Svenska för brandmän

Språket är ofta ett hinder för att få in fler med invandrarbakgrund i räddningstjänsten.

För att lösa det har räddningstjänsten i Gislaved-Gnosjö startat språkutbildning för brandmän.

■ – Vi som många andra har svårt att få deltidare och har sett behovet att rekrytera invandrare, men det har ofta fallit på språket, säger Thomas Svensson, styrkeledare i Gislaved-Gnosjö räddningstjänst.

– Det blir missuppfattningar, särskild vid rökdykning när masken kommer på och man är andfädd. Vi hade en som genomgick insatsutbildningen, men under livräddningsövningen fungerade inte språket och vi kunde inte anställa honom, berättar Bernt Karlsson,

övnings- och utbildningsansvarig.

Förra hösten var Thomas Svensson personalansvarig och beslöt tillsammans med Nathalie Ednell, mångfalds och jämställdhets samordnarebestämde, att göra något och vände sig till GKC, Gnosjöandans kunskapscentrum.

– Jag blev glad när Thomas ringde. Det finns många som inte förstår att vi måste stödja invandrarna. Det första jag kände var att det är viktigt att presentera det på ett sånt sätt att de inte kände sig diskriminerade, säger Sven-Åke Falkeby, på GKC.

– Man märker en stor skillnad när masken åker på. Jag trodde inte det skulle vara så svårt att uppfatta vad som sägs, säger Dorota Vestlund, lära-

re i Svenska för invandrare vid GKC.

– Det är heller inte vilket jobb som helst, ibland gäller det bokstavligen livet och då är det lättare att skapa förståelse för att det ställs krav, säger Sven-Åke Falkeby.

För att det inte skulle uppstå några missförstånd träffade Thomas Svensson alla nio personligen. Han presenterade det som ett försöksprojekt och ingen var negativ.

– Jag tänkte en massa när jag fick frågan, Varför? Jag har jobbat i tre år, är de inte nöjda med mig? Men när vi kom igång blev det bra. Vi har lärt oss allt som finns på bilen, säger Sedin Musa, deltidbrandman i Hillestorp.

Rasim Curkic, med sex år bakom sig som deltidare i Gnosjö, blev lite fundersam.

– Jag är ju redan anställd, men man blir aldrig fullärd och vi måste förstå varann. Jag tycker det är bra, säger Rasim.

Och det där med språket och att nå fram med sitt budskap är inte alltid så lätt som man tror.

– Allt är bara positivt, men när jag kom till första lektionen trodde jag att jag skulle vara lärare och hjälpa till att tolka, säger Wittaya Wongsakhorn, och skrattar.

Han kom till Sverige från Thailand redan 1998 och är en av fyra deltidare med invandrarbakgrund i Hillestorp.

Vid utbildningen har man använt inventarielistor i bilarna och Dorota Vestlund har gått igenom uttalen av benämningar på materielen.

För rökdykningsövningar skriver Bernt Karlsson ett ma-

nus, en typisk dialog mellan rökdykarna och rökdyklarledaren. Det sker ingen betygsättning utan kunskaperna bedöms praktiskt under övningarna.

MSB har stöttat utbildningen med 30 000 kronor. Den är på 20 timmar och man har kört två timmar i veckan. Avslutningen var i början maj.

– Grabbarna har varit otroligt positiva. Det är ett försöksprojekt och deltagarna ska göra en utvärdering. Synpunkter vi redan fått är att utbildningen borde ligga i samband med preparandkursen. Preparandutbildningen körs gemensamt inom RättsF och eftersom det bör vara några elever för att köra utbildningen kanske detta också är något vi kan samarbeta om, säger Thomas Svensson.

GUNNO IVANSSON